

Vlaanderen

verbeelding werkt

BUDGETVERDELING VOOR WERKINGS- EN PROJECTSUBSIDIES BINNEN HET KUNSTENDECREET

Onderzoeksrapport / 18.12.2024

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

www.vlaanderen.be/cjm

COLOFON

Het onderzoeksrapport *'Budgetverdeling voor werkings- en projectsubsidies binnen het Kunstendecreet'* is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

Opdrachtnemer:

Flanders Business School
Campus Carolus Antwerpen
Sint-Katelijnevest 26-28
2000 Antwerpen

Auteurs/onderzoekers:

Bart Van Looy
Edwin Zimmermann
Julie Callaert

Stuurgroep:

Jasper Delva, Departement Cultuur, Jeugd en Media
Ann Gebruers, Departement Cultuur, Jeugd en Media
Wim Van Duffel, Departement Cultuur, Jeugd en Media
Lyne Viskens, Departement Cultuur, Jeugd en Media

Verantwoordelijke uitgever:

Bart Temmerman
Marie-Elisabeth Belpairegebouw
Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel, België

Wettelijk depotnummer:

D/2024/3241/448

Coverfoto:

roundABOUT#TsubasaHori - Zonzo Compagnie © Karolina Maruszak

SAMENVATTING

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media ontwikkelde in 2021 een methodologie voor de budgetverdeling over de verschillende disciplines en beoordelingscommissies, op basis van de parameters die in de regelgeving zijn opgenomen. Binnen de context van het Kunstendecreet en het kunstenveld werd gekozen voor parameters die gericht zijn op een **evenwichtige verdeling van het budget** over de disciplines en beoordelingscommissies, zonder evenwel **nieuwe dynamieken** of evoluties in de kunstensector te fnuiken. Daarbij wordt zowel rekening gehouden wordt met het ‘huidige’ gesubsidieerde kunstenveld als met de gevraagde subsidiebedragen binnen elke nieuwe subsidieronde.

Het departement vroeg Flanders Business School om via een ex-durante evaluatie te onderzoeken of de gebruikte methode om de budgetten te verdelen de meest evenwichtige, afgewogen budgetverdeling toelaat en wat de eventuele neveneffecten van deze budgetverdeling in de voorbije rondes waren.

Tijdens dat onderzoek werd het rekenkundige model door het onderzoeksteam doorgelicht in termen van coherentie en impact.

Voor het **kwantitatieve luik** van het onderzoek werden een aantal analyses uitgevoerd op basis van informatie die het Departement ter beschikking stelde.

- een *correlatieanalyse*, die de samenhang onderzoekt tussen de parameters die momenteel gebruikt worden in de budgettool;
- een *sensitiviteitsanalyse*, waarbij gekwantificeerd wordt in welke mate variatie in de parameters die momenteel in de budgettool gebruikt worden, de uiteindelijk voorgestelde budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines beïnvloedt.

Voor het **kwantitatieve luik** van het onderzoek werd ervoor gekozen om een expertgroep te bevragen.

EVALUATIE VAN DE BUDGETTOOL

Uit de analyses die door het onderzoeksteam werden uitgevoerd blijkt dat **de huidige methodologie van verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines goed werkt** en dat het beoogde doel – het vinden van een balans tussen continuïteit en vernieuwing – ook effectief wordt gerealiseerd.

Om een evenwichtige verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines te verkrijgen, werkt de door het departement gehanteerde budgettool goed. De huidige budgettool laat toe om op basis van twee parameters – de ‘gewogen historiek’ van aangevraagde, geadviseerde en toegekende budgetten enerzijds, en de in de huidige subsidieronde gevraagde bedragen anderzijds – een evenwicht te vinden tussen het waarborgen van de noodzakelijke continuïteit binnen het kunstenveld en het toelaten van de gewenste vernieuwing. De gehanteerde parameters en budgettool zorgen voor een budgetverdeling die de ontwikkeling van zowel een **evenwichtig als dynamisch** kunstenveld mogelijk maakt.

Het lijkt aangewezen om de weging van de twee gebruikte parameters te differentiëren in functie van de verschillende subsidie-instrumenten (beurzen, projectsubsidies en werkingssubsidies). Daarbij zou de keuze voor een specifieke weging – meer nadruk op continuïteit dan op vernieuwing – idealiter moeten voortvloeien uit de klemtonen die het beleid wenst te leggen.

Tot slot zou het departement, indien praktisch haalbaar, ervoor kunnen kiezen om een aparte enveloppe te voorzien voor *nieuwe aanvragers*, met name kunstenaars of kunstgezelschappen die in het verleden nog geen subsidies ontvingen. Dat principe zou ingepast kunnen worden in het kader van de werking van de budgettool voor de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines. Men zou er echter ook voor kunnen kiezen om dat principe door de respectievelijke beoordelingscommissies te laten implementeren.

MOGELIJKE BIJKOMENDE PARAMETERS

In het kader van dit onderzoek werd er ook gepolst of de doeltreffendheid van de budgetverdeling verhoogd kan worden door mogelijke bijkomende parameters op te nemen in de budgettool. Die parameters zouden dan bovenop de twee huidige parameters *gewogen historiek* en de in de huidige ronde *gevraagde subsidiebedragen* geïntegreerd kunnen worden in de werking van de budgettool voor de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines.

Tijdens de expertbevraging kwamen een aantal parameters naar voor die eventueel gebruikt kunnen worden als bijkomende parameters in de budgettool. De parameters *regionale spreiding*, *publieksbereik*, *economische realiteit* en *internationale dimensie* kwamen daarbij aan bod.

Naast bovenvermelde expertbevraging voerden we ook een beknopte literatuurstudie uit om eventuele bijkomende parameters te identificeren. Via die werkwijze konden we een aantal te overwegen parameters identificeren om de huidige methode van budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines verder te verfijnen. Het gaat om de volgende parameters: *publieksbereik en -interesse*, *culturele relevantie*, *maatschappelijke impact*, *educatieve waarde*, *economische impact*, en *gezondheid en welzijn*.

In de toekomst kan het departement overwegen om bijkomende parameters op te nemen. Daarbij moet men wel oog hebben voor de mate waarin dergelijke parameters zich ook laten vertalen in een eenduidige kwantificering. Daarnaast signaleren de experts dat men erover moet waken dat de werking van de budgettool niet te complex wordt: transparantie en inzichtelijkheid zijn daarbij evenzeer aandachtspunten.

Als men ervoor zou kiezen om een of enkele van de hierboven aangehaalde bijkomende parameters formeel in de budgettool op te nemen, dan kunnen ze meegenomen worden in het kader van een bijkomende ‘derde factor’, bijvoorbeeld onder de noemer *beleidsvisie* of *beleidskeuzes*. Concreet zou dat dan op dezelfde wijze geoperationaliseerd kunnen worden als de eventuele aanpassingen die de minister momenteel al kan aanbrengen op basis van elementen uit de strategische visienota Kunsten.

BESCHOUWINGEN OVER DE SUBSIDIEPROCEDURE

Hoewel het strikt genomen buiten het bestek van deze onderzoeksopdracht valt, rapporteert het onderzoeksteam in hoofdstuk 6 enkele beschouwingen die betrekking hebben op de inbedding van de budgettoefening in de volledige subsidieprocedure. De voornaamste reden waarom we ervoor kiezen om die beschouwingen te rapporteren, is de volgende: tijdens de expertbevraging en de bijhorende validatiemeeting werd de discussie meermaals verbreed in de richting van de overkoepelende procedure voor het toekennen van subsidies binnen het Vlaamse kunstenbeleid.

De volgende aandachtspunten kwamen onder meer naar voor tijdens de expertbevraging:

- **Voldoende ruimte voor beleidsambities.** Een beleidsvisie kan bijvoorbeeld neergeschreven worden in de vorm van een landschapsnota die uiteenzet welke klemtonen men vanuit het beleid wenst te leggen of welke noden men vanuit het kunstenlandschap meent te onderkennen, of in de strategische visienota Kunsten.
- **Voldoende aandacht voor landschapszorg.** Verschillende experten geven aan dat er voldoende aandacht besteed moet worden aan landschapszorg, inclusief de gewenste instroom en uitstroom. Dat kan ofwel meegenomen worden *tijdens* de procedure in het kader van een specifieke subsidieronde, ofwel ex-post, ter evaluatie *achteraf* van een specifieke subsidieronde. Het doel is om binnen het kunstenlandschap eventuele hiaten te identificeren en ze indien gewenst te remediëren.
- **Consistentie bij de beoordeling van dossiers.** Er werd aangehaald dat men een maximale consistentie moet nastreven bij de beoordeling van dossiers over de verschillende commissies heen .
- **Mogelijke evaluatie van dossiers in twee fasen.** Daarbij zouden de beoordelingscommissies eerst een advies opstellen binnen een preliminair budget, waarna dat advies na een tussentijdse evaluatie – en eventuele toetsing aan een aantal criteria, beleidsambities of landschapsnota – nog aangepast kan worden op basis van het finale budget. Daarbij zou een bijkomende rol weggelegd kunnen zijn voor de voorzitters van de beoordelingscommissies. Men waarschuwt er wel voor dat de procedures niet te lang mogen worden en dat het ook haalbaar moet blijven, in het bijzonder voor de voorzitters van de commissies. Wat de *werkingssubsidies* betreft zou een dergelijke beoordeling in twee fasen of een mate van *sturing* van de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines op basis van een landschapsnota, verdedigbaar zijn. Voor wat de kortlopende *beurzen* en *projectsubsidies* betreft is de aandacht voor landschapszorg waarschijnlijk in mindere mate noodzakelijk.
- **Nood aan monitoring en evaluatie.** De meeste experten waren het erover eens dat het wenselijk zou zijn om in meer periodieke monitoring en evaluatie te voorzien, bijvoorbeeld na elke subsidieronde. Een dergelijke monitoring kan veel verschillende vormen aannemen en de aspecten die daarbij bekeken kunnen worden zijn eveneens divers. Zo kan het bijvoorbeeld nuttig zijn om op te volgen in welke mate subsidies werden toegekend aan ***nieuwe actoren*** binnen het kunstenlandschap, dan wel actoren die in het verleden reeds een vorm van subsidie hebben ontvangen. Met het oog op landschapszorg zou men bijvoorbeeld ook kunnen opvolgen in welke mate de ***regionale spreiding*** van zowel aangevraagde als toegekende subsidies evolueert over de verschillende subsidierondes heen of om de ***concentratiegraad van de verdeling van het beschikbare budget*** over de individuele dossiers binnen een discipline te monitoren. Adequate monitoring zal daarbij voornamelijk een signaalfunctie vervullen en kan zowel op een normatieve manier als op een curatieve manier gebruikt worden.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	3
Evaluatie van de budgettool	3
Mogelijke bijkomende parameters	4
Beschouwingen over de subsidieprocedure	5
INHOUDSOPGAVE.....	6
1 Situering van de opdracht.....	8
2 Onderzoeksaanpak.....	9
2.1 Kwantitatieve luik	9
2.2 Kwalitatieve luik	9
2.3 Structuur van het onderzoeksrapport	10
3 Huidige methodologie budgetverdeling.....	11
3.1 Stap 1 – Bepaling Budget	11
3.2 Stap 2 - Budgetsleutel	12
3.3 STAP 3 - Aanpassing op basis van elementen strategische visienota	12
3.4 Stap 4 - Budgetverdeling	12
4 Doorlichting van de huidige methodologie budgetverdeling.....	14
4.1 Correlatieanalyse	14
4.1.1 Positief verband tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen	15
4.1.2 Analyse per discipline	17
4.1.3 Conclusie	17
4.2 Sensitiviteitsanalyse	18
4.2.1 Twee wegingen als ‘regelknoppen’	18
4.2.2 Simulatie via 154 scenario's	19
4.2.3 Wegingen hebben impact	20
4.2.4 Zoektocht naar een ‘evenwichtige’ verdeling van het budget	27
4.2.5 Nadruk op mogelijke vernieuwing	28
4.3 Expertbevraging	30
4.3.1 Zowel continuïteit als vernieuwing zijn belangrijk	30
4.3.2 Vernieuwing toelaten via een aparte enveloppe voor nieuwe aanvragers	31
4.3.3 Zinvol om parameters te differentiëren over verschillende subsidie-instrumenten	32
4.4 Conclusie	32
4.4.1 Huidige methodologie bereikt het beoogde objectief	32
4.4.2 Mogelijkheid tot differentiatie binnen de huidige parameters	33
5 Bijkomende parameters.....	34
5.1 Welke bijkomende parameters?	34
5.1.1 Expertbevraging	34
5.1.2 Beknopte literatuurstudie	37

5.2	Hoe operationaliseren?	38
5.3	Parameters in lijn met achterliggende beleidsvisie	39
6	Beschouwingen over de subsidieprocedure	40
6.1	Voldoende ruimte voor beleidsambities	40
6.2	Voldoende aandacht voor landschapszorg	41
6.3	Consistentie op het vlak van beoordeling van dossiers	41
6.4	Mogelijke evaluatie van dossiers in twee fasen	41
6.5	Maar ... opgepast voor te lange procedures	42
6.6	En ... opgepast voor Haalbaarheid	43
6.7	Noodzaak aan monitoring en evaluatie	43
7	Bijlagen.....	45
7.1	Lijst van experts	45
7.2	Lijst van geraadpleegde Bronnen	45
7.3	Exemplarische concentratieanalyse	46
7.3.1	Concentratiegraad	46
7.3.2	Concentratieanalyse	46

2 ONDERZOEKSAANPAK

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de huidige methodologie voor budgetverdeling en van mogelijke verbeter suggesties, koos het onderzoeksteam ervoor om te werken met een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden.

2.1 KWANTITATIEVE LUIK

Voor het kwantitatieve luik van het onderzoek baseerden we ons op de informatie en documenten over de budgetverdeling die door het Departement Cultuur, Jeugd en Media ter beschikking werden gesteld. Dat omvatte concreet alle documenten en informatie over de laatste vier subsidierondes¹ voor de beurzen en de projectsubsidies, alsook de meest recente budgetverdeling voor de werkingssubsidies in 2023. Op basis van die informatie werden een tweetal analyses uitgevoerd:

- een **correlatieanalyse**, die de samenhang onderzoekt tussen de parameters die momenteel gebruikt worden in de budgettool;
- een **sensitiviteitsanalyse**, waarbij gekwantificeerd wordt in welke mate variatie in de parameters die momenteel in de budgettool gebruikt worden, de uiteindelijk voorgestelde budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines beïnvloedt.

2.2 KWALITATIEVE LUIK

Voor het kwalitatieve luik van het onderzoek werd ervoor gekozen om een expertgroep te bevrage n. Die bevraging werd georganiseerd in de vorm van een validatiemeeting, die plaatsvond op 13 juni 2024 in Brussel. Ter voorbereiding van de **expertbevraging** ontvingen de experts een korte nota met een beschrijving van de opdracht en een drietal vragen:

- In welke mate bent u het eens dat zowel het waarborgen van **continuïteit** als het toelaten van **vernieuwing** een essentiële rol (dienen te) spelen in de methodologie van budgetverdeling?
- Heeft u suggesties voor eventuele **andere mogelijke parameters** die relevant kunnen zijn voor de budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines?
- Is het zinvol om bestaande – en eventueel nieuwe – parameters te **differentiëren** over de verschillende subsidie-instrumenten (werkingssubsidies, beurzen en projectsubsidies)?

In het kader van deze expertbevraging werden in totaal negen personen aangeschreven die elk kunnen bogen op een jarenlange ervaring binnen het kunstenveld in uiteenlopende rollen (zie bijlage 1). Dat varieert van kabinetsmedewerkers en cultuurondernemers, over werknemers van het Departement Cultuur, Jeugd en

¹ Deze omvatten de berekeningen en resultaten van de budgetverdeling voor beurzen en projectsubsidies tijdens de tweede subsidie ronde van 2022, de eerste en tweede ronde van 2023, en de eerste ronde van 2024.

3 HUIDIGE METHODOLOGIE BUDGETVERDELING

In 2021 heeft het Departement Cultuur, Jeugd en Media een methodologie voor de budgetverdeling ontwikkeld op basis van de parameters die in de regelgeving zijn opgenomen. Binnen de context van het Kunstendecreet en het kunstenveld werd daarbij gekozen voor parameters die gericht zijn op een proportionele en evenwichtige verdeling van het budget over de verschillende hoofddisciplines, waarbij zowel rekening gehouden wordt met het huidige gesubsidieerde kunstenveld als met de gevraagde subsidie.

De huidige parameters uit het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2021 ter uitvoering van het Kunstendecreet omvatten concreet:

- de historiek van de budgetten per discipline en per subsidie-instrument;
- de gevraagde subsidiebedragen per discipline en per subsidie-instrument;
- de elementen uit de strategische visienota Kunsten.

De methodologie achter de budgetverdeling is een rekenkundig model – een budgettool ontwikkeld in Excel – waarbij het beschikbare budget in een bepaalde subsidieronde stapsgewijs verdeeld wordt in twee fasen:

- eerst tussen de vijf hoofddisciplines vermeld in het besluit, zijnde Architectuur en Vormgeving (AV), Audiovisuele Kunsten, Beeldende Kunsten, en Fotografie (ABK), Podiumkunsten (PK), Muziek (MU), en Transdisciplinaire en Cross-sectorale Kunsten alsook Multidisciplinaire Kunsten (TR/CR+MULTI)²;
- vervolgens, per discipline, tussen de verschillende beoordelingscommissies en eventuele parallelcommissies binnen de discipline in kwestie³.

Concreet wordt tijdens elke subsidieronde, aan de hand van bovenvermelde budgettool, een voorstel van budgetverdeling opgemaakt na indiening van de aanvragen. Een voorstel van budgetverdeling over de verschillende hoofddisciplines wordt opgemaakt voor elk specifiek subsidie-instrument apart, met name werkingssubsidies, beurzen en projectsubsidies.

De werking van de budgettool wordt hieronder in detail beschreven en tevens grafisch weergegeven in Figuur 1.

3.1 STAP 1 – BEPALING BUDGET

In stap 1 wordt het totale beschikbare budget voor de huidige ronde vastgelegd, en dat per type subsidie-instrument: werkingssubsidies, beurzen en/of projectsubsidies.

² Voor de projectsubsidies wordt er nog een bijkomend onderscheid gemaakt tussen Transdisciplinaire en Cross-sectorale Kunsten (TR/CR) enerzijds, en Multidisciplinaire Kunsten (MULTI) anderzijds, waardoor het totaal aantal disciplines daar op zes uitkomt.

³ Gebaseerd op de offerteaanvraag *Onderzoek Budgetverdeling Werkingssubsidies en Projectsubsidies binnen het Kunstendecreet* van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

3.2 STAP 2 - BUDGETSLEUTEL

Tijdens elke subsidieronde wordt er per subsidie-instrument gestart vanuit de historische procentuele verdeling van het budget over de verschillende hoofddisciplines ([A] in Figuur 1). Voor beurzen en projectsubsidies neemt men de historiek van de laatste zes rondes mee; voor de werkingssubsidies enkel de verdeling tijdens de laatste subsidieronde⁴. Daarbij worden drie verschillende aspecten van de historiek meegenomen:

- de historische verdeling van de **aangevraagde** bedragen over de vijf hoofddisciplines;
- de historische verdeling van de door de beoordelingscommissies **gadviseerde** bedragen over de vijf hoofddisciplines;
- de historische verdeling van de uiteindelijk besliste, **toegekende** bedragen over de vijf hoofddisciplines.

Vervolgens wordt een relatief gewicht toegekend aan elk van die drie aspecten van de historiek [B]. Dat resulteert in een gewogen historiek, zijnde een gewogen historische procentuele verdeling over de verschillende hoofddisciplines [C].

Naast deze ‘gewogen historiek’ wordt vervolgens de procentuele verdeling van de aanvragen uit de huidige subsidieronde geplaatst [D]. Aan de hand van een finale weging [E] tussen de gewogen historiek enerzijds, en de verdeling van de aanvragen uit de huidige ronde over de verschillende hoofddisciplines anderzijds, komt men tot de voorgestelde verdeling van het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines [F], en verder per beoordelingscommissie.

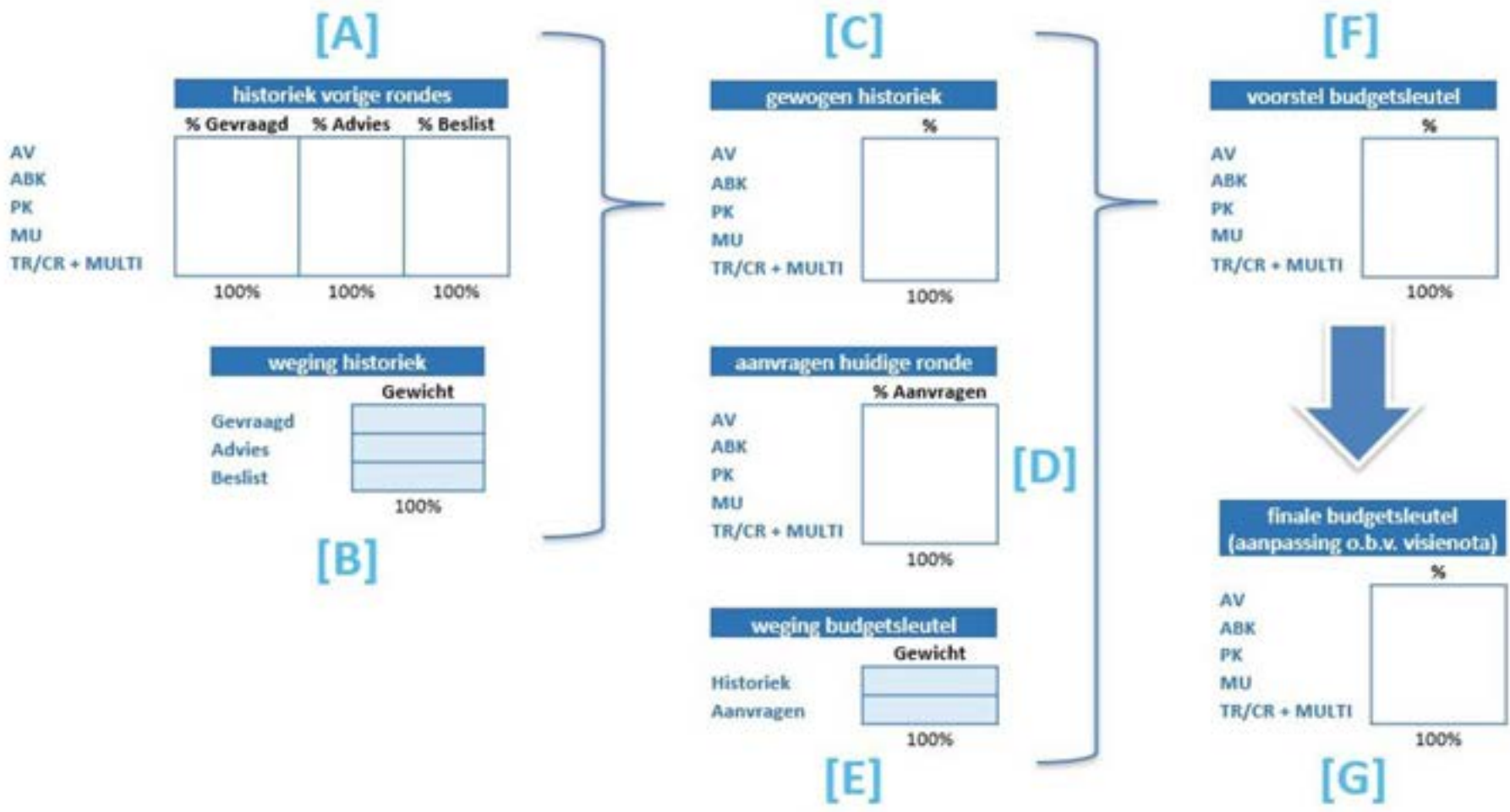
3.3 STAP 3 - AANPASSING OP BASIS VAN ELEMENTEN STRATEIGSICHE VISIENOTA

Het is deze voorgestelde verdeling die uiteindelijk door het departement wordt voorgelegd aan de minister. Die laatste kan vervolgens beslissen om de door het departement voorgestelde verdeling over te nemen of om, op basis van elementen uit de strategische visienota, wijzigingen [G] aan te brengen op het vlak van de procentuele verdeling van het budget over de verschillende hoofddisciplines.

3.4 STAP 4 - BUDGETVERDELING

Op basis van deze finale voorgestelde procentuele budgetverdeling worden vervolgens de budgetten per hoofddiscipline in euro berekend. Die beschikbare bedragen per discipline worden vervolgens vóór de beoordeling van de aanvragen van werkingssubsidies, beurzen en projectsubsidies aan de verschillende beoordelingscommissies meegedeeld. Iedere beoordelingscommissie krijgt daarbij dus een budget toegewezen en stelt een advies op binnen dat toegewezen budget.

⁴ De belangrijkste reden hiervoor is dat subsidierondes voor beurzen en projectsubsidies typisch twee maal per jaar worden georganiseerd, terwijl dit voor de werkingssubsidies, wegens hun structurele aard, slechts één maal om de vier jaar gebeurt.

Figuur 1 - Grafische weergave van de werking van de budgettool

4 DOORLICHTING VAN DE HUIDIGE METHODOLOGIE BUDGETVERDELING

Dit hoofdstuk omvat de doorlichting van de huidige methodologie van budgetverdeling: de budgettool.

Eenzijds voerde het onderzoeksteam een aantal **kwantitatieve analyses** uit op basis van de gegevens uit de laatste vier subsidierondes. In sectie 1 van dit hoofdstuk wordt de **correlatieanalyse** besproken. Daarin proberen we de samenhang te kwantificeren tussen de drie aspecten van de historiek – de aangevraagde bedragen, de door de beoordelingscommissies geadviseerde bedragen, en de uiteindelijk toegekende bedragen. In sectie 2 van dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de **sensitiviteitsanalyse**. Het doel daarvan is om de impact te kwantificeren die wegingen [B] en [E] hebben op de finale verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines.

Anderzijds koos het onderzoeksteam er in het kader van het **kwalitatieve luik** van het onderzoek voor om een **expertbevraging** te organiseren. De opzet van die expertbevraging, evenals de voornaamste conclusies over de werking van de huidige methodologie voor budgetverdeling die uit de expertbevraging naar voor kwamen, komen aan bod in sectie 3 van dit hoofdstuk.

We sluiten het hoofdstuk af met enkele overkoepelende conclusies die op basis van het kwantitatieve en het kwalitatieve luik van het onderzoek kunnen getrokken worden.

4.1 CORRELATIEANALYSE

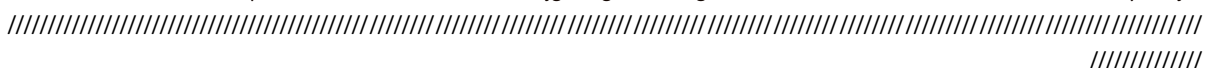
Via een correlatieanalyse proberen we de samenhang te kwantificeren tussen de drie aspecten van de historiek – de aangevraagde bedragen, de door de beoordelingscommissies geadviseerde bedragen, en de uiteindelijk toegekende bedragen.

Het doel van een correlatieanalyse is om de mate en richting van de relatie tussen twee of meer variabelen te onderzoeken en te kwantificeren. Een correlatieanalyse helpt om te bepalen hoe sterk de relatie is tussen de variabelen. Dat wordt meestal uitgedrukt in een correlatiecoëfficiënt, de Pearson correlatiecoëfficiënt. Die coëfficiënt geeft de sterkte van de relatie tussen de variabelen weer, evenals de richting van de relatie. De analyse toont of de relatie positief (als de ene variabele toeneemt, neemt de andere ook toe) of negatief (als de ene variabele toeneemt, neemt de andere af) is. Daarbij kan de coëfficiënt waarden aannemen tussen -1 en +1, waarbij een waarde gelijk aan nul aangeeft dat er geen verband is, en hogere positieve of negatieve waarden een sterker positief of negatief verband aangeven. Dergelijke analyse is relevant om te bepalen of deze elementen wel degelijk een distinctieve bijdrage leveren aan de verdeelsleutel.

Voor deze analyse werd met de ter beschikking gestelde gegevens voor de beurzen en de projectsubsidies⁵ een databestand aangemaakt. Voor elk subsidie-instrument bevat dat bestand de volgende variabelen per jaar, per ronde en per discipline:

- totaal gevraagd bedrag ('gevraagd');
- totaal geadviseerd bedrag ('geadviseerd');
- totaal toegekend bedrag ('toegekend');

⁵ Merk op dat we voor deze statistische analyse enkel beurzen en projectsubsidies beschouwen, aangezien er voor werkingssubsidies slechts informatie voor twee periodes beschikbaar is en er bijgevolg te weinig observaties voor een statistisch zinvolle analyse zijn.

- totaal aantal dossiers ('# aanvragen').

In Tabel 1 en 2 worden de correlatiematrixen weergegeven, respectievelijk voor de **beurzen** en de **projectsubsidies**.

4.1.1 Positief verband tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen

Wanneer we alle disciplines geaggregeerd beschouwen, zien we – in lijn met onze verwachtingen – sterke positieve verbanden tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen, en dit zowel voor **beurzen** als voor **projectsubsidies**. Correlatiecoëfficiënten variëren daarbij tussen 0.832 en 0.955.

	jaar	gevraagd	geadviseerd	toegekend
gevraagd	-,010			
geadviseerd	-,248	,913**		
toegekend	-,071	,941**	,955**	
# aanvragen	-,262	,932**	,943**	,919**

** Correlatie is statistisch significant ($p < 0.01$)

Tabel 1 - Pearson correlatie coëfficiënten (N = 35) - Beurzen

	jaar	gevraagd	geadviseerd	toegekend
gevraagd	,153			
geadviseerd	-,073	,841**		
toegekend	,249	,832**	,901**	
# aanvragen	-,101	,753**	,584**	,509**

** Correlatie is statistisch significant ($p < 0.01$)

Tabel 2 - Pearson correlatie coëfficiënten (N = 35) - Projectsubsidies

Om een beter inzicht te krijgen in de resultaten en om die tevens bevattelijker voor te stellen, maken we gebruik van een **scatterplot** (of spreidingsdiagram). Een spreidingsdiagram biedt een intuïtieve en directe manier om de relatie tussen twee variabelen te visualiseren. Dit doen we apart voor de **beurzen** en voor de **projectsubsidies**.

Figuur 2 geeft voor de **beurzen** een visueel overzicht van de onderlinge samenhang tussen de variabelen 'gevraagd', 'geadviseerd' en 'toegekend':

- Figuur 2 (links) voor de relatie tussen de variabelen 'gevraagd' en 'geadviseerd';
- Figuur 2 (midden) voor de relatie tussen de variabelen 'gevraagd' en 'toegekend';
- Figuur 2 (rechts) voor de relatie tussen de variabelen 'geadviseerd' en 'toegekend'.

Figuur 3 geeft voor de **projectsubsidies** een gelijkaardig visueel overzicht van de onderlinge samenhang van de variabelen 'gevraagd', 'geadviseerd' en 'toegekend':

- Figuur 3 (links) voor de relatie tussen de variabelen 'gevraagd' en 'geadviseerd';
- Figuur 3 (midden) voor de relatie tussen de variabelen 'gevraagd' en 'toegekend';
- Figuur 3 (rechts) voor de relatie tussen de variabelen 'geadviseerd' en 'toegekend'.

In alle spreidingsdiagrammen in Figuur 2 en 3 ontwaren we puntenwolken van links onderaan naar rechts bovenaan gericht, wat duidt op een positieve relatie tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen. Die relatie is sterker uitgesproken bij beurzen dan bij projectsubsidies (puntenwolken hebben meer de vorm van een lijn dan een wolk). Anderzijds is in Figuur 2 ook zichtbaar dat het positieve verband bij beurzen sterk wordt beïnvloed door de verschillen in grootte (van de bedragen) tussen de verschillende disciplines.

4.1.2 Analyse per discipline

Om uit te zuiveren voor het effect van de omvang van disciplines, berekenen we vervolgens de correlatiecoëfficiënten binnen elke discipline afzonderlijk (zie Tabel 2).

	(gevraagd – geadviseerd)		(gevraagd – toegekend)		(geadviseerd – toegekend)	
	Beurzen	Project subsidies	Beurzen	Project subsidies	Beurzen	Project subsidies
ABK	0,747*	0,792**	0,748*	0,671*	0,861**	0,696*
AV	0,452 (n.s.)	0,479 (n.s.)	0,486 (n.s.)	-0,241 (n.s.)	0,841**	0,007 (n.s.)
MU	0,824**	0,301 (n.s.)	0,954***	0,583 (n.s.)	0,718*	0,717*
PK	0,975***	-0,128 (n.s.)	0,974***	-0,018 (n.s.)	0,950***	0,231 (n.s.)
TR/MD	0,389 (n.s.)	0,716**	0,602 (n.s.)	0,859**	0,799**	0,672*

*significantiëniveau's: *** $p < 0.01$; ** $p < 0.05$; * $p < 0.1$; (n.s.) = niet significant*

Tabel 3 - Pearson correlatiecoëfficiënten per discipline

Tabel 3 toont aan dat wanneer we de disciplines apart beschouwen, de relaties tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen zowel voor de beurzen als voor de projectsubsidies minder eenduidig positief zijn. Zo blijken de (statistisch significante) verbanden tussen gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen over het algemeen hoger bij beurzen dan bij projecten, zoals aangegeven door de gekleurde cellen.

Het verband tussen gevraagde en geadviseerde bedragen enerzijds, en gevraagde en toegekende bedragen anderzijds, blijkt slechts in de helft van de gevallen aanwezig. De relatie tussen geadviseerde en toegekende bedragen daarentegen blijkt wel eenduidig, met uitzondering van de projectsubsidies in Architectuur en Vormgeving (AV) en Podiumkunsten (PK). Door de correlatieanalyse uit te voeren voor elk van de disciplines apart, zien we dus een meer genuanceerd beeld.

Bovendien moeten we er rekening mee houden dat zelfs bij een relatief hoge correlatie tussen twee variabelen er nog steeds een groot deel van de variantie niet verklaard kan worden door de onderlinge samenhang van beide variabelen.

De mate waarin de ene variabele de variantie in de andere variabele verklaart, kan worden bepaald door het kwadraat van de correlatiecoëfficiënt te nemen, ook wel de determinatiecoëfficiënt (R^2) genoemd. Dat betekent bijvoorbeeld dat bij een (hoge) correlatiecoëfficiënt van 0,8 de variantie in de ene variabele voor 64% wordt verklaard door de variantie in de andere variabele. Het percentage van de variantie dat niet door deze correlatie wordt verklaard, is dan $100\% - 64\% = 36\%$. Dat deel van de variantie kan worden toegeschreven aan andere variabelen of factoren die niet zijn opgenomen in deze specifieke correlatie.

4.1.3 Conclusie

Hoewel er inderdaad een niet te verwaarlozen overlap is tussen de drie aspecten die deel uitmaken van de huidige verdeelsleutel (i.e. gevraagde, geadviseerde en toegekende bedragen), tonen de resultaten van de correlatieanalyse aan dat er desalniettemin voldoende variantie aanwezig blijft om

////////////////////////////////////
 //////////////////////////////////////
 //////////////////////////////////////

de drie variabelen te behouden in het kader van de werking van de huidige methodologie voor de budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines.

4.2 SENSITIVITEITSANALYSE

4.2.1 Twee wegingen als 'regelknoppen'

Als we terugrijpen naar de werking van de budgettool (zie Figuur 1), dan kunnen we vaststellen dat de voorgestelde budgetverdeling (vóór een eventuele aanpassing op basis van de strategische visienota) kan beïnvloed worden door twee 'regelknoppen'⁶:

- de weging [B] van de drie aspecten van de historiek;
- de weging [E] van de verdeling van de aanvragen uit de huidige ronde over de verschillende hoofddisciplines versus de gewogen historische verdeling.

Alle overige informatie die als invoer dient voor de budgettool komt voort uit ofwel de aanvragen die werden ingediend tijdens de huidige subsidieronde, ofwel de aanvragen en beslissingen uit vorige subsidierondes.

Het is via deze twee 'regelknoppen' dat het Departement Cultuur, Jeugd en Media tracht om tot een evenwichtige verdeling van het beschikbare budget over de vijf hoofddisciplines te komen. Ze tracht daarbij een evenwicht te vinden tussen het waarborgen van de continuïteit enerzijds en het toelaten van de noodzakelijke (of gewenste) vernieuwing.

Het doel van het uitvoeren van een sensitiviteitsanalyse is om zicht te krijgen op hoe beide wegingen [B] en [E] de finale verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines beïnvloeden. We illustreren de werking van de wegingen [B] en [E] met een voorbeeld voor de *beurzen* binnen de discipline **Architectuur en Vormgeving (AV)** aangevraagd tijdens de **eerste subsidieronde van het jaar 2024**.

Als input voor de budgettool gebruiken we hiervoor de volgende gegevens:

- Qua historiek vertegenwoordigde de discipline AV over de laatste zes subsidierondes respectievelijk 5,21% van de aangevraagde bedragen ('gevraagd'), 6,68% van de door de beoordelingscommissie geadviseerde bedragen ('advies'), en 7,67% van de finaal toegekende subsidiebedragen ('beslist').
- Qua aanvragen tijdens de eerste subsidieronde van het jaar 2024 vertegenwoordigde de discipline AV 5,33% van de aangevraagde bedragen ('aanvragen').

Stel dat we in het kader van weging [B] de volgende gewichten toekennen aan de drie aspecten van de historiek: 20% aan 'gevraagd', 40% aan 'advies' en 40% aan 'beslist'. In dat geval komen we tot een 'gewogen historische verdeling' van 6,78%⁷ voor de discipline AV.

Stel tevens dat we in het kader van weging [E] opteren om een gewicht van 40% toe te kennen aan de 'gewogen historiek' en 60% aan de 'aanvragen', dan komen we tot een voorgestelde budgetverdeling van 5,91%⁸ voor de discipline AV.

⁶ Daarnaast wordt er tevens ruimte gelaten voor het leggen van beleidsaccenten, via aanpassingen die aan de voorgestelde budgetverdeling gedaan kunnen worden op basis van elementen uit de strategische visienota ([G] in Figuur 1).

⁷ Hiertoe vermenigvuldigen we eerst de drie verschillende elementen van de historiek 'gevraagd', 'advies' en 'beslist' met hun respectieve gewichten en sommeren we vervolgens deze producten: $5,21\% \times 0,2 + 6,68\% \times 0,4 + 7,67\% \times 0,4 = 6,78\%$.

⁸ Hiertoe vermenigvuldigen we zowel de 'gewogen historische verdeling' uit de vorige berekening, als de aanvragen uit de huidige subsidieronde met hun respectievelijke gewichten, en sommeren we vervolgens deze producten: $6,78\% \times 0,4 + 5,33\% \times 0,6 = 5,91\%$

4.2.2 Simulatie via 154 scenario's

Om een zicht te krijgen op de impact die beide wegen [B] en [E] hebben op de uiteindelijke procentuele verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines, en dus de aan de beoordelingscommissies toegekende budgetten, hebben we getracht om de invloed van beide wegen te kwantificeren via een simulatie. Die simulatie neemt de vorm aan van een sensitiviteitsanalyse.

Daartoe laten we de gewichten die worden toegekend aan de verschillende componenten van beide wegen [B] en [E], tussen hun uiterste waarden 0% en 100% fluctueren, in stappen van 20%.

Concreet betekent dat dat we voor weging [B] een totaal van 21 scenario's in kaart brengen die alle mogelijke variaties omvatten op het vlak van gewichten die worden toegekend aan de drie aspecten van de historiek 'gevraagd', 'advies' en 'beslist'. Aan die 21 scenario's hebben we nog een bijkomend scenario toegevoegd dat overeenkomt met een gelijke verdeling waarbij er aan elk van de drie aspecten van de historiek een gewicht van 33,3% wordt toegekend. Zo komen we tot een totaal van 22 mogelijke scenario's (zie Figuur 4).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Gevraagd	100%	80%	60%	40%	20%	0%	40%	20%	0%	40%	20%	0%	40%	20%	0%	40%	20%	0%	40%	20%	0%	0%
Advies	0%	20%	40%	60%	80%	100%	0%	20%	40%	60%	80%	100%	0%	20%	40%	60%	80%	100%	0%	20%	40%	60%
Beslist	0%	0%	20%	0%	20%	40%	0%	20%	40%	60%	0%	20%	40%	60%	80%	0%	20%	40%	60%	80%	100%	0%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Figuur 4 – 22 scenario's op basis van gewichten toegekend aan de drie aspecten van de historiek

Voor weging [E] komen we op dezelfde manier tot een totaal van 7 scenario's die alle mogelijke variaties omvatten qua gewicht toegekend aan enerzijds de procentuele verdeling van de aanvragen uit de huidige ronde over de verschillende disciplines heen, en anderzijds de gewogen historische verdeling. De 6 scenario's die resulteren uit het laten fluctueren van beide parameters in stappen van 20% worden ook hier aangevuld met een bijkomend scenario dat een gewicht van 50% toekent aan beide parameters (zie Figuur 5).

	Historiek	Aanvragen	
1	100%	0%	100%
2	80%	20%	100%
3	60%	40%	100%
4	50%	50%	100%
5	40%	60%	100%
6	20%	80%	100%
7	0%	100%	100%

Figuur 5 – 7 scenario's op basis van gewichten toegekend aan de gewogen historische en de aanvragen uit de huidige subsidieronde

Als we alle scenario's voor beide wegen [B] en [E] vervolgens met elkaar combineren, komen we tot een **matrix van 154 velden**, met name 22 kolommen op 7 rijen. Elke cel in die matrix geeft daarbij het percentage weer van het totale budget dat aan een specifieke discipline wordt toegekend in het desbetreffende scenario. Elke cel komt daarbij overeen met een specifiek scenario. Onder 'scenario' verstaan we elke mogelijke combinatie van weging [B], weergegeven in de 22 kolommen van de matrix, en weging [E], weergegeven in de 7 rijen van de matrix.

We illustreren dat opnieuw met een voorbeeld voor de **beurzen** die binnen de discipline **Architectuur en Vormgeving (AV)** aangevraagd werden tijdens de **eerste subsidieronde van het jaar 2024**. In Figuur 6 wordt voor elk scenario weergegeven welk percentage van het totale budget in die ronde zal toegekend worden aan de discipline AV. Het percentage in elke cel komt overeen met het aan de

discipline AV toegekende budget, uitgedrukt in procent van het totaal beschikbare budget, in een bepaald scenario.

Bijvoorbeeld, in een scenario waarbij

- de weging [B] een gewicht van 0% aan 'gevraagd', 60% aan 'advies' en 40% aan 'beslist' wordt toegekend – wat overeenkomt met Kolom 19 in Figuur 4 en Figuur 6; en
- in weging [E] een gewicht van 40% wordt toegekend aan de gewogen historiek en 60% aan de 'aanvragen' uit de huidige ronde – wat overeenkomt met Rij 5 in Figuur 5 en Figuur 6;

zal 6,03% van het totaal beschikbare budget toegewezen worden aan de discipline AV. Dat cijfer komt overeen met het percentage dat gevonden wordt in de cel die zich op het snijpunt bevindt tussen kolom 19 en rij 5 in Figuur 6.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1	3,21%	3,51%	3,70%	3,80%	4,00%	4,20%	4,10%	4,29%	4,52%	4,49%	4,69%	4,39%	4,59%	4,79%	4,98%	5,28%	5,68%	6,08%	7,08%	7,28%	7,47%	7,67%
2	3,24%	3,47%	3,63%	3,71%	3,87%	4,02%	3,94%	4,18%	4,28%	4,24%	4,42%	4,18%	4,34%	4,49%	4,65%	4,81%	4,41%	4,57%	4,73%	4,89%	7,05%	7,20%
3	3,26%	3,44%	3,55%	3,62%	3,73%	3,85%	3,79%	3,92%	4,05%	4,03%	4,14%	3,97%	4,08%	4,23%	4,32%	4,44%	4,14%	4,26%	4,38%	4,50%	4,62%	4,74%
4	3,27%	3,42%	3,52%	3,57%	3,66%	3,76%	3,71%	3,82%	3,93%	3,91%	4,01%	3,86%	3,96%	4,06%	4,14%	4,26%	4,01%	4,11%	4,23%	4,36%	4,48%	4,59%
5	3,28%	3,40%	3,48%	3,52%	3,60%	3,68%	3,64%	3,72%	3,82%	3,79%	3,87%	3,75%	3,83%	3,92%	3,99%	4,07%	3,87%	3,95%	4,03%	4,11%	4,19%	4,27%
6	3,31%	3,37%	3,40%	3,42%	3,48%	3,50%	3,48%	3,52%	3,57%	3,56%	3,60%	3,54%	3,58%	3,62%	3,66%	3,70%	3,60%	3,64%	3,68%	3,72%	3,76%	3,80%
7	3,33%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%

Figuur 6 – Architectuur en Vormgeving (AV) | Beurzen | eerste subsidieronde 2024

Via een kleurcodering gaande van rood over oranje en geel naar groen geven we aan in welke mate het percentage van het totale budget dat in de huidige ronde aan AV wordt toegekend, dichter bij het minimum (rood) of bij het maximum (groen) van de 154 velden ligt. De in het wit gemarkeerde cel komt overeen met het scenario waarbij binnenwegingen [B] als [E] een gelijk gewicht wordt toegekend aan de verschillende componenten, namelijk 33,3% elk aan 'gevraagd', 'advies' en 'beslist' binnen weging [B] en 50% elk aan 'historiek' en 'aanvragen' binnen weging [E].

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1	3,21%	3,51%	3,70%	3,80%	4,00%	4,20%	4,10%	4,29%	4,52%	4,49%	4,69%	4,39%	4,59%	4,79%	4,98%	5,28%	5,68%	6,08%	7,08%	7,28%	7,47%	7,67%
2	3,24%	3,47%	3,63%	3,71%	3,87%	4,02%	3,94%	4,18%	4,28%	4,24%	4,42%	4,18%	4,34%	4,49%	4,65%	4,81%	4,41%	4,57%	4,73%	4,89%	7,05%	7,20%
3	3,26%	3,44%	3,55%	3,62%	3,73%	3,85%	3,79%	3,92%	4,05%	4,03%	4,14%	3,97%	4,08%	4,23%	4,32%	4,44%	4,14%	4,26%	4,38%	4,50%	4,62%	4,74%
4	3,27%	3,42%	3,52%	3,57%	3,66%	3,76%	3,71%	3,82%	3,93%	3,91%	4,01%	3,86%	3,96%	4,06%	4,14%	4,26%	4,01%	4,11%	4,23%	4,36%	4,48%	4,59%
5	3,28%	3,40%	3,48%	3,52%	3,60%	3,68%	3,64%	3,72%	3,82%	3,79%	3,87%	3,75%	3,83%	3,92%	3,99%	4,07%	3,87%	3,95%	4,03%	4,11%	4,19%	4,27%
6	3,31%	3,37%	3,40%	3,42%	3,48%	3,50%	3,48%	3,52%	3,57%	3,56%	3,60%	3,54%	3,58%	3,62%	3,66%	3,70%	3,60%	3,64%	3,68%	3,72%	3,76%	3,80%
7	3,33%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%	3,35%

Figuur 7 – Architectuur en Vormgeving (AV) | Beurzen | eerste subsidieronde 2024

4.2.3 Wegingen hebben impact

We voeren vervolgens voor de **beurzen** die werden aangevraagd tijdens de **eerste subsidieronde van het jaar 2024** (Ronde 2024-1) eenzelfde analyse uit voor alle vijf de disciplines. Het resultaat daarvan wordt weergegeven in Figuur 8a.

Daarbij zien we dat de relatieve verdeling van het totaal beschikbare budget over de vijf disciplines drastisch kan verschillen naargelang het scenario, bepaald door een specifieke weging van [B] en [E]. Deze verdeling over de vijf disciplines neemt, per definitie, de vorm aan van een **zero-sum game**, waarbij een procentuele stijging van het toegekende bedrag aan de ene discipline altijd, volgens het principe van **communicerende vaten**, gepaard zal gaan met een proportionele procentuele daling van het toegekende bedrag aan een of meer van de andere disciplines.

Ter illustratie gebruiken we de relatieve verdeling van het budget over de vijf disciplines voor de **beurzen** die werden aangevraagd tijdens de **eerste subsidieronde van het jaar 2024**, zoals voorgesteld in Figuur 8a. In het scenario {kolom 22-rij 1}, waarbij er maximaal gewicht wordt toegekend aan 'beslist' in weging [B] (i.e. 0% 'gevraagd', 0% 'advies' en 100% 'beslist') en er tezelfdertijd in weging [E]

maximaal gewicht wordt toegekend aan 'historiek' (i.e. 100% 'historiek' en 0% 'aanvragen'), zien we dat de procentuele verdeling van het budget dat aan de disciplines AV, ABK en PK wordt toegekend, dichtbij of op hun respectieve maximum ligt, aangeduid door een groene tot donkergroene kleur. Voor de disciplines MU en TR/CR+MULTI resulteert hetzelfde scenario echter in een procentuele verdeling van het budget dat op of dichtbij hun minimum ligt, aangeduid door een donkerrode kleur.

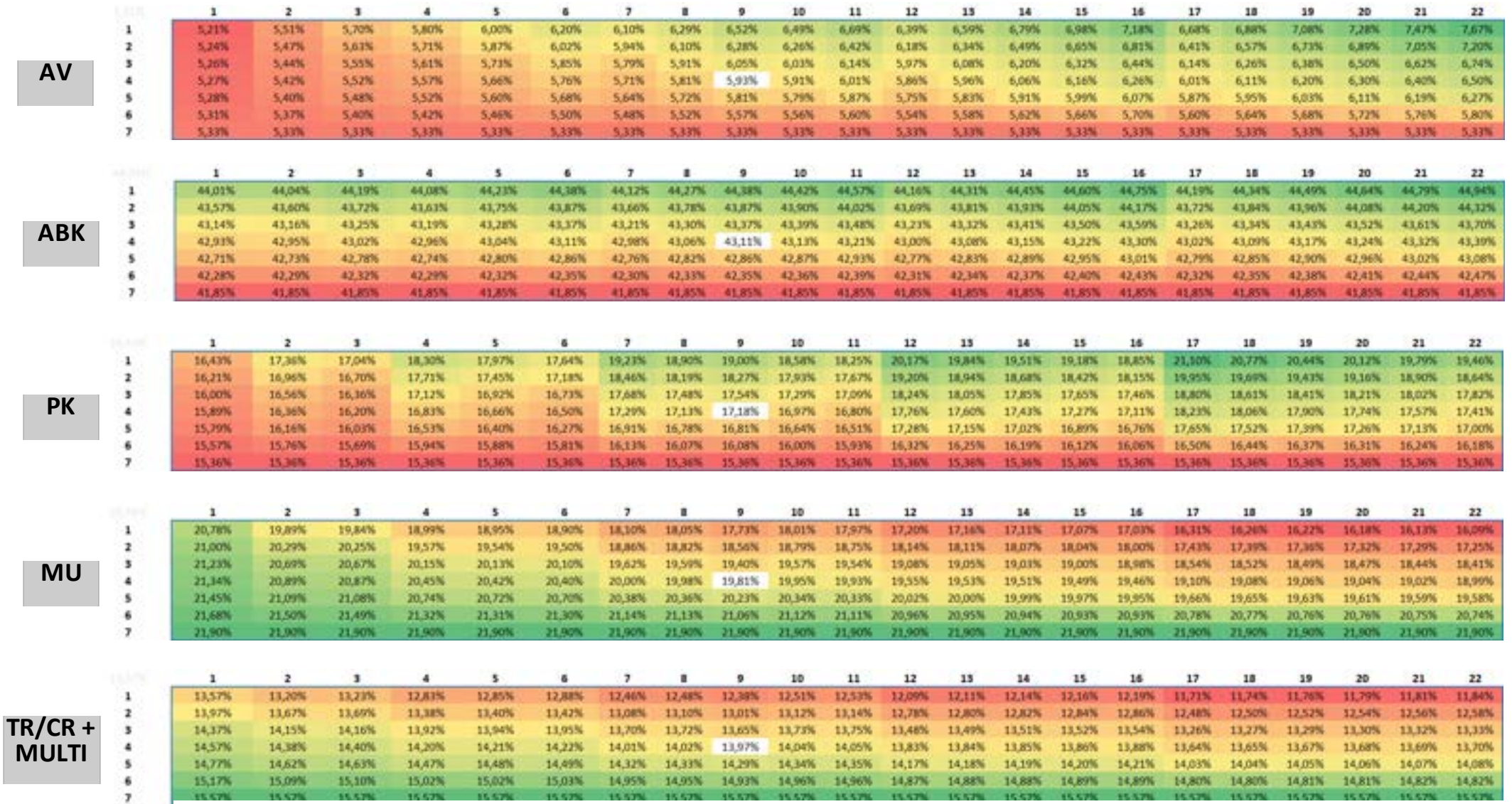
Omgekeerd, in scenario {Rij7}, waarbij er in weging [E] maximaal gewicht wordt toegekend aan de 'aanvragen' in de huidige ronde (i.e. 0% 'historiek' en 100% 'Aanvragen')⁹, zien we dat de procentuele verdeling van het budget dat aan de disciplines AV, ABK en PK wordt toegekend, dichtbij of op hun respectieve minimum ligt, aangeduid door een rode tot donkerrode kleur. Voor de disciplines MU en TR/CR+MULTI resulteert hetzelfde scenario echter in een procentuele verdeling van het budget dat op of dichtbij hun maximum ligt, aangeduid door een groene tot donkergroene kleur.

We voeren een soortgelijke analyse uit voor de **projectsubsidies** die werden aangevraagd tijdens de **eerste subsidieronde van het jaar 2024**, alsook voor de **werkingsubsidies** die tijdens de **meest recente subsidieronde in 2023** werden aangevraagd. De resultaten daarvan worden weergegeven in Figuur 8b, respectievelijk Figuur 8c.

⁹ Vermits er in weging [E] 0% gewicht wordt toegekend aan 'historiek' is de impact van weging [B] nihil. Immers, als de 'historiek' in weging [E] in het geheel niet wordt meegenomen omdat er 100% gewicht wordt toegekend aan de 'aanvragen' uit de huidige ronde, dan maakt het ook niet uit hoe de 'gewogen historiek' (weging [B]) wordt berekend. Daarom zijn de percentages in rij 7 van de matrix voor alle kolommen identiek.

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////

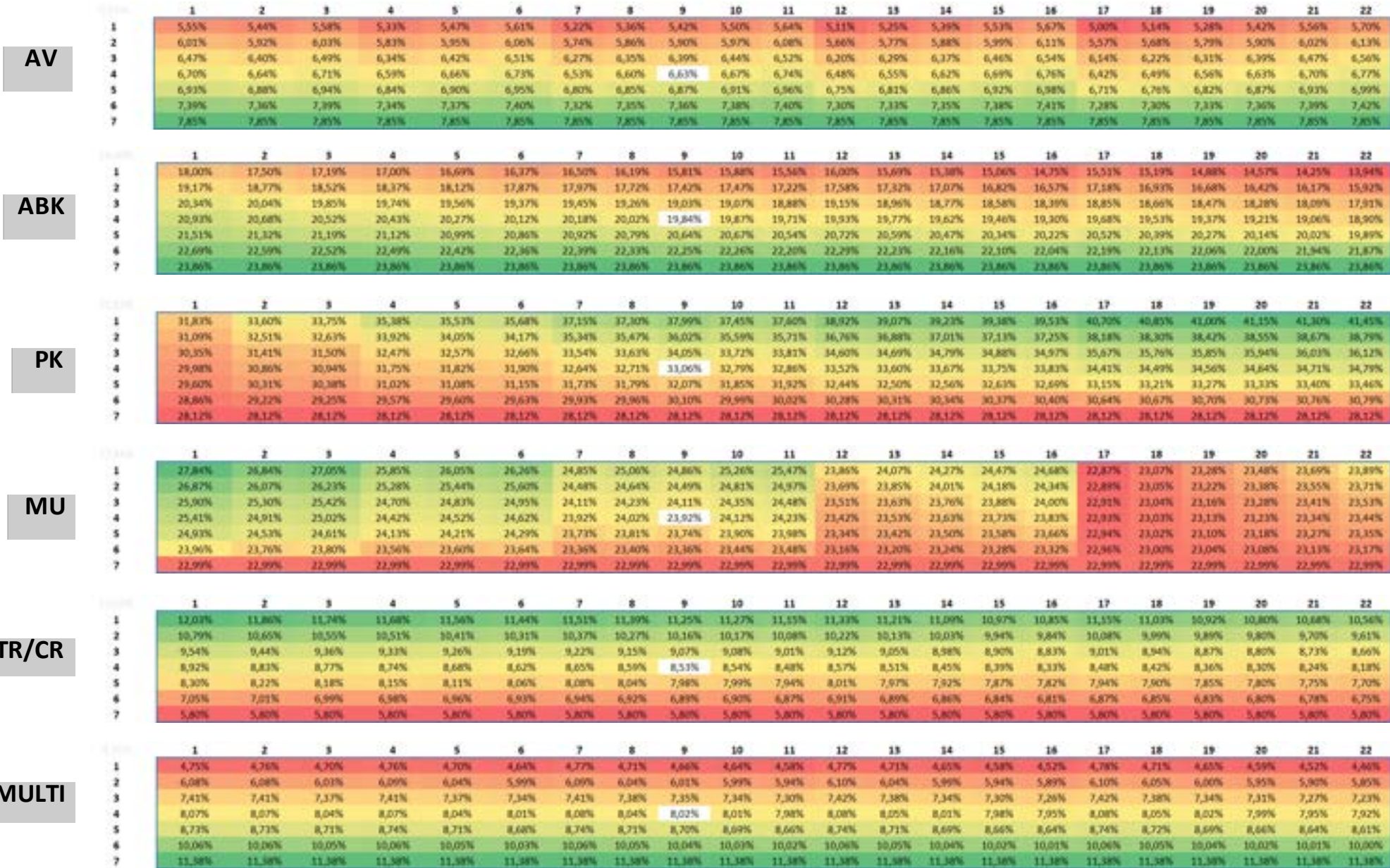
BEURZEN RONDE 2024-1

Figuur 8a – Procentuele verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines binnen elk van de 154 scenario's | Beurzen | eerste subsidieronde 2024

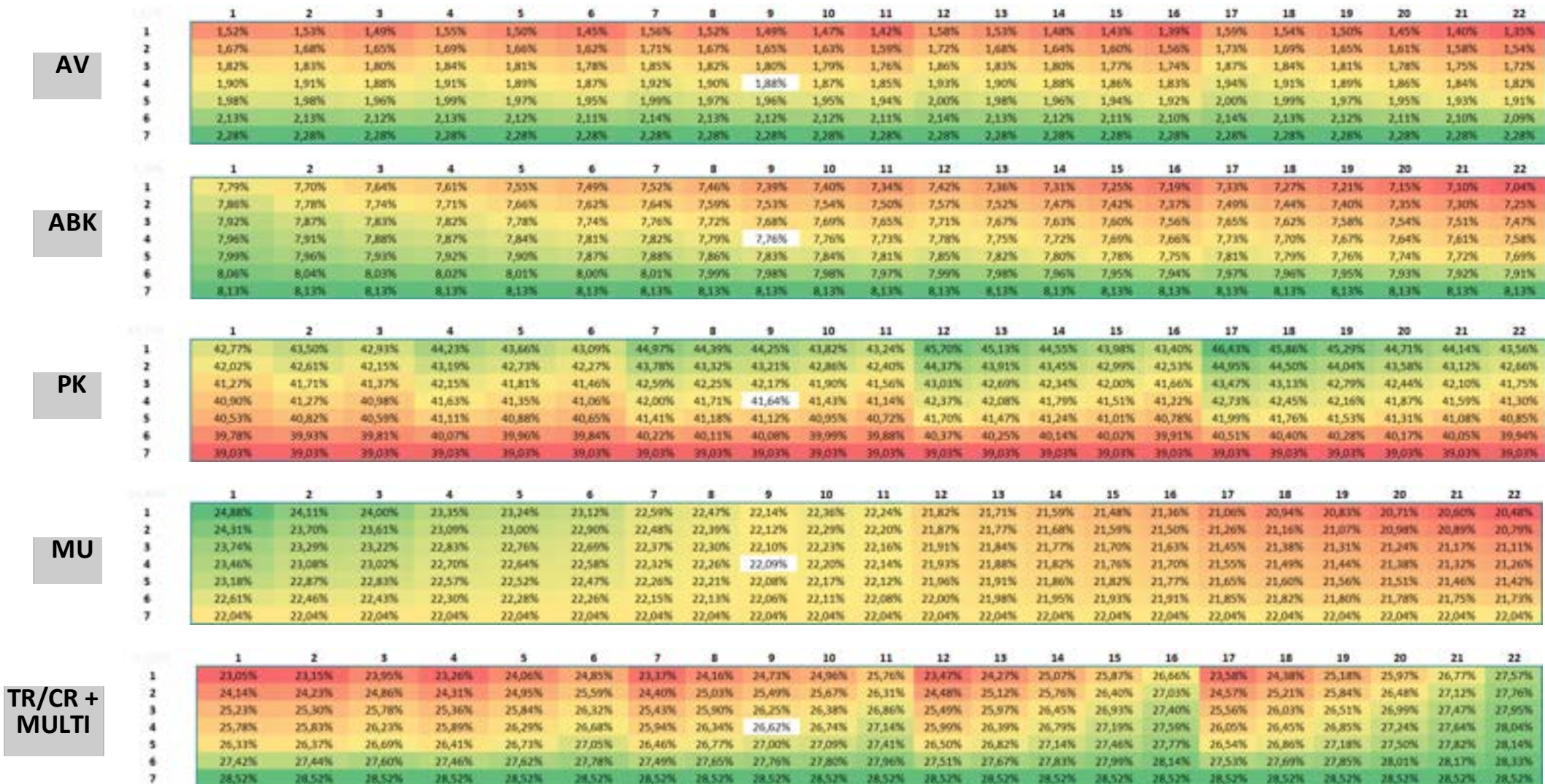
PROJECTEN RONDE 2024-1

Figuur 8b – Procentuele verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines binnen elk van de 154 scenario's | Projecten | eerste subsidieronde 2024

WERKINGSSUBSIDIES RONDE 2023

Figuur 8c – Procentuele verdeling van het beschikbare budget over de verschillende disciplines binnen elk van de 154 scenario's | Werkingssubsidies | eerste subsidieronde 2024

Vervolgens voeren we voor de **beurzen** en de **projectsubsidies** een soortgelijke analyse uit voor de overige subsidierondes, namelijk de tweede subsidieronde van 2022 (Ronde 2022-2), evenals de eerste (Ronde 2023-1) en tweede ronde van 2023 (Ronde 2023-2). Voor de **werkingsubsidies** wordt enkel de meest recente subsidieronde uit 2023 meegenomen.

Bovenstaande analyses resulteren zo in vier reeksen (overeenkomstig de vier subsidierondes) van vijf kleurenmatrices (overeenkomstig de vijf hoofddisciplines) voor de **beurzen**, en in vier reeksen van zes kleurenmatrices (overeenkomstig de zes hoofddisciplines die bij projectsubsidies worden gebruikt) voor de **projectsubsidies**. Omdat we voor de **werkingsubsidies** enkel konden beschikken over gegevens van de meest recente subsidieronde uit 2023, blijft de analyse voor dat subsidie-instrument beperkt tot de reeks van vijf kleurenmatrices die weergegeven werd in Figuur 8c.

Op basis van deze input berekenen we vervolgens een aantal kengetallen om een beter begrip te krijgen van de grootte van de verschillen tussen de aan elke discipline toegewezen bedragen, uitgedrukt in procent van het totaal beschikbare budget. Concreet berekenen we voor elke subsidieronde het maximum, het minimum, het verschil tussen maximum en minimum, en de verhouding maximum/minimum voor elke discipline over de kleurenmatrix van 22 maal 7 scenario's.

Het resultaat van die analyse wordt weergegeven in Tabel 4.

Tabel 4 toont aan dat de wegingen [B] en [E] van de budgettool een aanzienlijke invloed hebben op de uitkomst van de budgetverdelingsoefening. Er zijn vaak fluctuaties van dertig tot vijftig procent tussen het minimum en het maximum. In sommige gevallen kunnen de effecten van wegingen [B] en [E] er zelfs toe leiden dat een discipline in het maximumscenario meer dan het dubbele van het budget zou krijgen in vergelijking met het minimumscenario.

Bij de **beurzen** is dat bijvoorbeeld het geval voor de discipline Podiumkunsten (PK) in de tweede subsidieronde van 2023 (23,15% in het maximumscenario versus 10,64% in het minimumscenario) en voor de discipline Muziek (MU) in beide subsidierondes van 2023 (32,31% versus 13,65% in ronde 2 van 2023; en 27,80% versus 12,44% in ronde 1).

Bij de **projectsubsidies** geldt dat eveneens voor de Transdisciplinaire en Cross-sectorale Kunsten (TR/CR) in de eerste ronde van 2024 (12,03% in het maximumscenario versus 5,80% in het minimumscenario). Voor de Multidisciplinaire Kunsten (MULTI) is dat het geval in de eerste ronde van 2024 (11,38% versus 4,46%). In de tweede ronde van 2022 is het budget dat in het meest gunstige scenario aan MULTI zou worden toegekend, zelfs meer dan het drievoudige dan in het minimumscenario (9,12% versus 3,01%).

Bij de **werkingsubsidies** zijn de verschillen in toegekende budgetten tussen minimum- en maximumscenario's voor de verschillende disciplines minder uitgesproken. Hier springt vooral de discipline Architectuur en Vormgeving (AV) in het oog, waar het verschil tussen minimum- en maximumscenario om en bij de zeventig procent bedraagt (1,35% versus 2,28%).

4.2.4 Zoektocht naar een 'evenwichtige' verdeling van het budget

Nu het duidelijk is dat de twee 'regelknoppen' [B] en [E] een aanzienlijke impact hebben op de uiteindelijke budgetverdeling over de verschillende hoofddisciplines, dringt de vraag zich op wat een 'evenwichtige' verdeling van het budget kan inhouden.

Zoals eerder aangehaald, is het via deze twee 'regelknoppen' [B] en [E] dat het departement tracht om tot een evenwichtige verdeling van het beschikbare budget over de vijf hoofddisciplines te komen. Men tracht daarbij een evenwicht te vinden tussen het waarborgen van de continuïteit enerzijds en het toelaten van de noodzakelijke (of gewenste) vernieuwing.

Door bijvoorbeeld een maximaal gewicht toe te kennen aan de historiek – waarbij er dan nog discussie kan zijn over de gewichten die worden toegekend aan de verschillende aspecten van de historiek – zal men trachten de continuïteit op het vlak van verdeling van het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines maximaal te waarborgen.

Als men er echter voor zou kiezen om een maximaal gewicht toe te kennen aan de aanvragen tijdens de huidige subsidieronde, dan zal men als het ware 'tabula rasa' maken op het vlak van de historische verdeling van het beschikbare budget, en zo maximaal mogelijke vernieuwing gaan toelaten.

Belangrijk daarbij is om in te zien dat er geen 'neutraal' scenario bestaat. Zelfs het door ons geïntroduceerde scenario waarbij gelijke gewichten worden toegekend aan de verschillende componenten van wegingen [B] en [E], aangegeven door de witte cellen in Figuren 8a, b en c, kan niet als een 'neutraal' scenario gezien worden. Inderdaad, ieder scenario impliceert een zekere stellingname, doordat er een keuze moet worden gemaakt in de vorm van de toegekende gewichten binnen beide wegingen [B] en [E]. De keuze van die gewichten impliceert onlosmakelijk een stellingname op het vlak van het relatieve belang dat gehecht wordt aan (een of meer aspecten van) de historiek, dan wel aan de aangevraagde bedragen in de huidige subsidieronde.

Deze index drukt op een kwantitatieve manier uit in welke mate de budgetverdeling als gevolg van de door het departement gemaakte keuzes aanleunt bij elk van de drie voornoemde ‘extreme’ scenario’s. Des te kleiner de index, des te dichter beide scenario’s – de budgetverdeling die voortvloeit uit de door het departement gemaakte keuzes enerzijds en het specifieke ‘extreme’ scenario anderzijds – bij elkaar aanleunen. Des te groter de index, des te minder beide scenario’s bij elkaar aanleunen.

Figuur 9 toont het resultaat van deze analyse voor zowel de *beurzen* als de *projecten*, waarbij telkens de gegevens van de laatste vier subsidierondes (Ronde 2022-2, Ronde 2023-1, Ronde 2023-2 en Ronde 2024-1) gebruikt werden.

Figuur 9 – Afstandsmaat tussen de door het Departement Cultuur, Jeugd en Media voorgestelde budgetverdeling in de verschillende subsidierondes en drie ‘extreme’ scenario’s

De gele balken in Figuur 9 zijn over het algemeen het kleinst, en dat zowel voor de **beurzen** als voor de **projectsubsidies**. Concreet betekent dit dat de budgetverdeling die voortvloeit uit de keuzes die het departement tijdens de verschillende subsidierondes gemaakt heeft, over het algemeen dichter aanleunt bij ‘*scenario III – nadruk op vernieuwing*’ dan bij de overige twee extreme scenario’s. Die vaststelling geldt zowel voor de **beurzen** als voor de **projectsubsidies**.

Ook voor de **werkingssubsidies**, waarbij we enkel konden beschikken over de gegevens van de meest recente subsidieronde, geldt dat de budgetverdeling die voortvloeit uit de keuzes die het departement gemaakt heeft, eveneens meer aanleunt bij vernieuwing – met een afstandsmaat voor ‘continuïteit’ van 1,39% versus die voor ‘vernieuwing’ van 0,92%.

We kunnen dan ook concluderen dat het departement tijdens de meest recente subsidierondes eerder keuzes heeft gemaakt die meer ruimte laten voor mogelijke vernieuwing dan dat ze de historische verdeling van budgetten heeft proberen te handhaven. In de meest recente subsidierondes heeft men bij de toepassing van de budgettool met andere woorden meer prioriteit gegeven aan mogelijke vernieuwing binnen het kunstenlandschap dan aan het handhaven van de continuïteit. Binnen het spanningsveld tussen het stimuleren van de dynamiek in het kunstenlandschap en het bestendigen van de traditie neigt men dus eerder naar het eerste.

4.3.3 Zinvol om parameters te differentiëren over verschillende subsidie-instrumenten

Er is consensus over het feit dat het wenselijk is om in het kader van de budgettool verschillende waarden te gebruiken voor wegingen [B] en [E] naargelang van het specifieke subsidie-instrument (werkingssubsidies, beurzen en projectsubsidies).

In de context van **werkingssubsidies** betekenen de begrippen ‘continuïteit’ en ‘vernieuwing’, immers iets heel anders dan in de context van een beurzensysteem. Het doel van de werkingssubsidie is gericht op de professionalisering van een werking, terwijl een beurzensysteem gericht is op de ontwikkeling van een kunstenaarsloopbaan. Werkingssubsidies hebben per definitie een structureel karakter, terwijl dat bij beurzen en projectsubsidies meestal niet het geval is.

Het lijkt daarom verdedigbaar om voor werkingssubsidies de historiek zwaarder te laten wegen om zo de continuïteit van de werking binnen een kunstengezelschap of -organisatie voldoende te kunnen waarborgen. Toch zou men er net hier ook voor kunnen kiezen om een bepaald (minimum)percentage voor ‘vernieuwing’ te reserveren, bijvoorbeeld door een aparte enveloppe voor ‘nieuwe aanvragers’ te voorzien. Voor projectsubsidies en beurzen is het daarentegen verdedigbaar om een groter gewicht toe te kennen aan de huidige aanvragen om zo voldoende vernieuwing toe te laten.

4.4 CONCLUSIE

Tijdens dit onderzoek heeft het onderzoeksteam het rekenkundige model doorgelicht in termen van coherentie en impact. Daartoe werden een aantal kwantitatieve analyses uitgevoerd op basis van de gegevens uit de laatste vier subsidierondes. De conclusies van die kwantitatieve analyses werden in grote mate bevestigd door de kwalitatieve analyse in de vorm van een expertbevraging.

4.4.1 Huidige methodologie bereikt het beoogde objectief

Uit de kwantitatieve en kwalitatieve analyses die het onderzoeksteam uitvoerde, blijkt dat de huidige methodologie van verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines goed werkt en dat het beoogde doel – het vinden van een balans tussen continuïteit en vernieuwing – ook effectief wordt gerealiseerd.

Om een evenwichtige verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines te verkrijgen, werkt de budgettool die het Departement Cultuur, Jeugd en Media hanteert, goed. De huidige budgettool laat toe om op basis van twee parameters – respectievelijk de ‘gewogen historiek’ van aangevraagde, geadviseerde en toegekende budgetten, en de in de huidige subsidieronde gevraagde bedragen – een evenwicht te vinden tussen het waarborgen van de noodzakelijke continuïteit in het kunstenaarslandschap enerzijds en het toelaten van de gewenste vernieuwing anderzijds.

Op basis daarvan zijn we van oordeel dat de huidige methodologie van budgetverdeling en de bijhorende budgettool naar behoren werkt. De gehanteerde parameters en budgettool zorgen voor een budgetverdeling die de ontwikkeling van zowel een evenwichtig als dynamisch kunstenaarslandschap mogelijk maakt. Meer bepaald stelt de huidige methodologie van budgetverdeling het departement in staat om een evenwicht te vinden tussen enerzijds het waarborgen van continuïteit in het kunstenaarslandschap (via de parameter ‘gewogen historiek’), en anderzijds het creëren van ruimte voor vernieuwing (via de parameter ‘gevraagde subsidiebedragen’).

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////

5 BIJKOMENDE PARAMETERS

In dit hoofdstuk onderzoeken we of, en zo ja in welke mate, de doeltreffendheid van de budgetverdeling verhoogd kan worden door al dan niet mogelijke bijkomende parameters in de budgettool op te nemen. Die zouden dan bovenop de twee huidige parameters ‘gewogen historiek’ en de in de huidige ronde ‘gevraagde subsidiebedragen’ geïntegreerd kunnen worden in de werking van de budgettool om het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines te verdelen.

In het eerste deel van dit hoofdstuk beantwoorden we welke bijkomende parameters eventueel in overweging genomen kunnen worden. In het tweede deel beschrijven we op welke manier eventuele bijkomende parameters best in de werking van de budgettool geïntegreerd kunnen worden. Tot slot geven we in het derde deel aan dat de keuze om een of meer bijkomende parameters in de werking van de budgettool te integreren, op een achterliggende beleidsvisie moet gebaseerd zijn.

5.1 WELKE BIJKOMENDE PARAMETERS?

Voor de zoektocht naar mogelijke bijkomende parameters die naast de huidige parameters ‘gewogen historiek’ en de in de huidige ronde ‘gevraagde subsidiebedragen’ zouden kunnen meegenomen worden bij de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende hoofddisciplines, zijn we op twee verschillende manieren te werk gegaan.

Enerzijds hebben we dat in de vorm van een concrete vraag voor de experts meegenomen bij de expertbevraging. Anderzijds hebben we met een beknopte literatuurstudie geprobeerd om eventuele bijkomende parameters te identificeren die al dan niet naar voor kwamen bij de expertbevraging en de bijhorende validatiemeeting.

5.1.1 Expertbevraging

Zoals we eerder al hebben aangehaald ontvingen de verschillende experts als voorbereiding op de bevraging een korte nota waarin hen gevraagd werd om een antwoord te formuleren op drie vragen. Een van die vragen had specifiek betrekking op het aspect van eventuele bijkomende parameters:

*Heeft u suggesties voor eventuele **andere mogelijke parameters** die relevant kunnen zijn voor de budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines?*

Tijdens de validatiemeeting met de betrokken experts werden verschillende bijkomende parameters besproken en bediscussieerd, evenals de voor- en nadelen ervan. Daarbij willen we benadrukken dat de validatiemeeting met de expertgroep als brainstorm en gedachtenuitwisseling opgevat was, en geenszins tot doel had om tot een algehele consensus te komen. Bijkomend onderzoek en verkenning zijn bijgevolg nodig om te kunnen oordelen over de geschiktheid en toegevoegde waarde van eventuele bijkomende parameters. Hieronder beschrijven we de parameters die tijdens de validatiemeeting aan bod kwamen.

5.1.1.1 Regionale spreiding

Een eerste bijkomende parameter die bij de expertbevraging naar boven kwam is ‘regionale spreiding’. Er kan bijvoorbeeld geprobeerd worden om een (meer) evenwichtige verdeling na te streven op het niveau van de provincies (of zelfs regio’s), dan wel op het vlak van de verhouding tussen stedelijk gebied en platteland.

Daarbij stellen de experts zich de vraag of de regionale spreiding dan gebaseerd zou moeten zijn op waar de presentatie van het werk plaatsvindt en/of waar de productie ervan gesitueerd is. De experts wijzen er bovendien op dat de hoeveelheid aanvragen per regio of per provincie erg schommelt. Zo zijn er, althans binnen sommige disciplines, weinig aanvragen uit bepaalde provincies en geen aanvragen uit bepaalde regio's binnen die provincies.

Als men ervoor zou kiezen om de parameter 'regionale spreiding' te gebruiken bij de budgetverdeling, merkt een van de experts op dat die parameter bijzonder nuttig kan zijn voor de projectsubsidies. De redenering daarbij is dat door het gebrek aan projecten in ondervertegenwoordigde regio's of provincies zoals Limburg en West-Vlaanderen, daar mogelijks een verschraving op het vlak van publiek kan optreden. Bovendien kunnen dergelijke projectsubsidies ook een complementaire (versterkende) rol spelen ten aanzien van de structureel ingebedde kunstorganisaties. Voor de werkingssubsidies daarentegen lijkt hier voornamelijk een rol weggelegd voor de Landschapscommissie¹⁰.

Bij de verdeling van het beschikbare budget voor **projectsubsidies** over de verschillende disciplines zou een parameter inzake 'regionale spreiding' dan bijvoorbeeld 'de aanwezigheid in de regio van organisaties met structurele werkingssubsidies' kunnen zijn. De redenering daarbij is dat door bij de verdeling van de projectsubsidies rekening te houden met die parameter, er een sterkere koppeling zal ontstaan tussen de aan kunstenaars of kunstgezelschappen toegekende projectsubsidies en het reeds aanwezige lokale institutionele netwerk, met name de structureel ingebedde kunstorganisaties. Op die manier zou men bijvoorbeeld een artistieke community van kunstenaars kunnen stimuleren in een regio waar al een of meer kunstorganisaties met structurele werkingssubsidies aanwezig zijn. Dat kan op zijn beurt dan weer leiden tot een sterkere lokale verankering, de ontwikkeling van een nieuwe generatie kunstenaars en een grotere dynamiek binnen het lokale ecosysteem rond een structureel ingebedde kunstorganisatie.

De experts blijven wel met de vraag zitten of een dergelijke parameter rond 'regionale spreiding' formeel meegenomen moet worden in de budgettool of niet. Regionale spreiding wordt immers nu al (ten dele) meegenomen als een van de criteria bij de beoordeling van de dossiers binnen de respectieve beoordelingscommissies.

5.1.1.2 Publieksbereik

Het aantal mensen dat wordt bereikt door een bepaalde kunstvorm of de interesse in verschillende kunst disciplines kan een relevante parameter zijn. Enkele experts merken daarbij op dat men naast het 'kwantitatieve' aspect ook de 'kwaliteit' van het publiek kan proberen te meten, bijvoorbeeld op het vlak van meerstemmigheid of inclusie. Noteer ook dat bepaalde kunstvormen of producties zich inherent richten op een klein publiek.

Publieksbereik hoeft echter niet noodzakelijk geoperationaliseerd te worden in termen van 'groot' versus 'klein' publieksbereik. Men kan er ook voor kiezen om zich te richten op het al dan niet bereiken van het 'vooropgestelde publieksbereik'. Daarbij is het niet zo zeer belangrijk dat er 'veel' of 'weinig' publiek wordt bereikt, maar wel dat men erin slaagt om een aantal door de kunstenaar of kunstengezelschap (zelf) vooropgestelde doelstellingen qua publieksbereik te behalen. Dat wordt bijvoorbeeld nu al op die manier toegepast door het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) bij de beoordeling van projecten. Subsidieaanvragers moeten daarbij een indicatie geven van het aantal

¹⁰ Zo heeft de Landschapscommissie, voor wat betreft de werkingssubsidies 2023-2027, het argument van de regionale spreiding reeds een rol laten spelen in het positief adviseren van een aantal organisaties. Dit gebeurde vanuit de optiek dat een werking 'peper en zout' moet bieden voor een regio en een duidelijke impact moet hebben, bijvoorbeeld in de vorm van samenwerkingen of publieksbereik. Er wordt daarbij weliswaar opgemerkt dat ook de beoordelingscommissies in hun oorspronkelijk advies al oog hadden voor de spreiding van de organisaties over Vlaanderen. (Bron: Departement Cultuur, Jeugd en Media, *Nota Landschapscommissie. Werkingssubsidies 2023-2027*. 27 mei 2022, <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2022-06/nota-landschapscommissie.pdf>).

bezoekers dat men verwacht te bereiken. De ex-post evaluatie of het vooropgestelde doel qua aantal (of soort) bezoekers ook daadwerkelijk behaald werd, zal meespelen als positieve of negatieve factor bij de beoordeling van een eventuele nieuwe subsidieaanvraag door dezelfde aanvrager.

5.1.1.3 Economische realiteit ('market realiteit')

Verschillende kunstdisciplines hebben verschillende noden qua (grootte van) benodigde financiële middelen, en dus ook qua (grootte van) financiering via een derde betaler, in dit geval overheidssteun. Binnen de discipline 'podiumkunsten' bijvoorbeeld zijn er verschillende schakels betrokken bij het realiseren van een productie, wat in de meeste gevallen resulteert in een relatief hoog totaalbudget voor het realiseren van een productie. Bij de discipline 'architectuur en vormgeving' daarentegen heeft men in sommige gevallen slechts een beperkt aantal middelen nodig om een werk te creëren, wat resulteert in een veel lager benodigd budget. De vraag wordt dan: wat is er nodig om het ecosysteem (binnen een discipline) in stand te houden? Of nog, welke (financiële) injecties wil men aan de discipline in kwestie geven?

Een ander aspect verbonden aan de economische realiteit is in welke mate een discipline geconfronteerd wordt met 'marktfalen'. Er is sprake van marktfalen als er zich situaties voordoen waarbij marktbeslissingen leiden tot productieconsumptie-evenwichten die maatschappelijk als minder gewenst worden beoordeeld.

Zo worden verschillende kunstvormen geconfronteerd met onzekerheid en risico op het vlak van terugverdieneffecten op korte termijn via de normale marktwerking – kunstenaars investeren vaak aanzienlijke tijd en middelen in een project, maar er is geen garantie dat het een publiek of kopers zal aantrekken – terwijl er op langere termijn toch een (maatschappelijke) meerwaarde wordt gerealiseerd. In dergelijke gevallen kan overheidsingrijpen, bijvoorbeeld in de vorm van subsidies, overwogen worden om marktfalen te corrigeren en zo een ruimer kunstaanbod te realiseren¹¹.

In het kader van de budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines stelt zich dan de vraag of een specifieke discipline die in grotere mate geconfronteerd wordt met marktfalen, daarom prioritair ondersteund moet worden en/of een groter deel van het budget toegekend zou moeten krijgen. Enerzijds lijkt dat inderdaad een logische redenering om de toekenning van subsidies te verantwoorden. Anderzijds moet men erover waken dat men op die manier niet onbedoeld een eventueel gebrek aan ondernemerschap bij kunstenaars of kunstengezelschappen zou gaan belonen¹². Bovendien zal men onvermijdelijk geconfronteerd worden met de uitdaging om de mate van 'marktfalen' voor specifieke disciplines eenduidig te objectiveren en/of te kwantificeren.

5.1.1.4 Infrastructuurkosten

Moet de mate waarin een kunstdiscipline geconfronteerd wordt met noodzakelijke infrastructuurkosten die inherent zijn aan de kunstvorm, een rol spelen in de budgetverdeling over de kunstdisciplines? Daarbij wordt de vraag gesteld hoe dat concreet geoperationaliseerd zou kunnen worden.

Bovendien stelt zich de vraag of dat thuis hoort binnen het Kunstendecreet. Eerder niet, volgens de experts. De infrastructuur die een kunstenaar nodig heeft om zijn of haar kunst te beoefenen, is een noodzakelijke voorwaarde, maar is *in se* niet subsidieerbaar via steun in het kader van het

¹¹ Inzake marktfalen en de mate waarin kunstvormen hiermee geconfronteerd worden, zie Baetens J., Buekers M., Laermans R., Van de Velde W., Van Looy B. (2014). *Wat met kunst en geld?* Leuven: LannooCampus, 2014.

¹² Zie hieromtrent ook Bergamini M, Van de Velde W, Van Looy B, Visscher K (2017). *Organizing artistic activities in a recurrent manner: (on the nature of) entrepreneurship in the performing arts*. Creativity and innovation management. 2017;1–16. <https://doi.org/10.1111/caim.12240>

Kunstendecreet¹³. Het doel van het Kunstendecreet is om activiteiten te subsidiëren, niet de infrastructuur die nodig is om de kunstvorm in kwestie uit te oefenen.

5.1.1.5 Internationale dimensie

De internationale dimensie van een kunstvorm of discipline kan op meerdere manieren een rol spelen. Door kunst met een (potentiële) internationale reikwijdte te ondersteunen, kan een land of regio haar internationale uitstraling verhogen. Daarnaast kan ze op die manier culturele sectoren versterken, maar ook bijdragen aan artistieke innovatie, culturele diversiteit en inclusie.

De vraag stelt zich echter in welke mate de internationale dimensie – als men die vanuit het beleid als een belangrijke, richtinggevend factor naar voor zou willen schuiven – al dan niet moet meegenomen worden bij de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines of eerder in het kader van de evaluatie van een specifieke subsidieaanvraag binnen de verschillende beoordelingscommissies. Met andere woorden, heeft de ene kunstvorm *an sich* een groter of minder groot internationaal potentieel dan een andere, of moet dat vooral bekeken worden in de context van een specifieke productie en/of een specifieke kunstenaar of kunstenaarorganisatie?

Bovendien is het de vraag of de internationale dimensie dan voornamelijk betrekking moet hebben op de werking, waarbij een productie bijvoorbeeld wordt gerealiseerd via een samenwerking tussen verschillende internationale partners, of op het internationale potentieel dat de kunstvorm in kwestie heeft.

Sowieso moet het al dan niet meenemen van deze dimensie gebaseerd zijn op een achterliggende beleidsvisie en overeenkomstige (te maken) beleidskeuzes.

5.1.2 Beknopte literatuurstudie

Naast bovenvermelde expertbevraging voerden we ook een beknopte literatuurstudie uit om eventuele bijkomende parameters te identificeren. Bijlage 2 geeft een overzicht van de geraadpleegde bronnen. De uitkomsten van de literatuurstudie werden geverifieerd (en bevestigd) met de hulp van generatieve AI¹⁴.

Via die werkwijze konden we een aantal parameters identificeren die overwogen kunnen worden om de huidige methode van budgetverdeling over de verschillende kunstdisciplines verder te verfijnen. Een aantal van die parameters kwamen al aan bod tijdens de expertbevraging, maar er werden ook een aantal nieuwe bijkomende parameters geïdentificeerd die toen niet naar voor kwamen. Belangrijk daarbij is ook dat een aantal van die bijkomende parameters de vraag oproepen naar mogelijke betrokkenheid van andere beleidsdomeinen en/of departementen.

We delen de bijkomende parameters in de volgende categorieën in:

5.1.2.1 Publieksbereik en -interesse

Het aantal mensen dat wordt bereikt en/of interesse in verschillende kunstdisciplines heeft, kan een relevante parameter zijn. Publieksbereik en -interesse kunnen worden gemeten aan de hand van bijvoorbeeld publieksonderzoeken, ticketverkoop en online engagement. Daarbij kan ervoor gekozen worden om disciplines met een groter (potentieel) publieksbereik een hogere prioriteit te geven. Net

¹³ Dergelijke infrastructuur komt mogelijks wel in aanmerking voor subsidies via andere kanalen, zoals bijvoorbeeld het *Fonds Culturele Infrastructuur (FoCI)* dat investeringssubsidies verleent voor het bouwen, uitbreiden, verbouwen of aankopen van grote culturele infrastructuur met bovenlokaal belang of voor sectorale prioriteiten (bron: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur-en-jeugdinfrastructuur/fonds-culturele-infrastructuur>).

¹⁴ Hierbij hebben we inzichten uit onze eigen expertise en domeinkennis getoetst aan, en waar nodig uitgebreid met, antwoorden verkregen via ChatGPT, het kunstmatige intelligentie-model ontwikkeld door OpenAI.

andersom kan men ervoor kiezen om de disciplines die net moeite hebben om een groot publiek aan te spreken, een hogere prioriteit toe te kennen.

5.1.2.2 Culturele relevantie

De relevantie van een kunstdiscipline voor de culturele identiteit en diversiteit van een gemeenschap of samenleving kan meegenomen worden bij de budgetverdeling. Het culturele belang van verschillende kunstdisciplines binnen een gemeenschap of regio kan worden beoordeeld op basis van historische, sociale en culturele factoren. Het behouden of bevorderen van cultureel erfgoed kan hierbij bijvoorbeeld een hogere prioriteit krijgen.

5.1.2.3 Maatschappelijke impact

De maatschappelijke impact van verschillende disciplines kan eveneens in overweging genomen worden bij de budgetverdeling. Die kan worden beoordeeld aan de hand van hoe verschillende disciplines bijdragen aan inclusie, diversiteit en gemeenschapsbetrokkenheid. Het ondersteunen van disciplines die bijdragen aan het bevorderen van diversiteit en het geven van een stem aan ondervertegenwoordigde groepen, kan een prioriteit vormen.

5.1.2.4 Educatieve waarde

Sommige kunstdisciplines hebben mogelijk een grotere educatieve waarde dan andere. De educatieve waarde van de verschillende disciplines zou bijgevolg in overweging genomen kunnen worden, bijvoorbeeld op het vlak van het stimuleren van creativiteit of het bevorderen van kennis, vaardigheden, begrip of algehele culturele ontwikkeling. Dat kan bijvoorbeeld gemeten worden aan de hand van de mate waarin verschillende disciplines worden gebruikt in educatieve programma's en workshops. Disciplines die vaak worden gebruikt in educatieve programma's in scholen of gemeenschappen, zouden hierbij een hogere prioriteit kunnen krijgen.

5.1.2.5 Economische impact

De economische waarde die verschillende kunstdisciplines genereren, kan ook meegenomen worden bij de budgetverdeling. De economische impact van een discipline kan bijvoorbeeld gemeten worden aan de hand van de bijdrage ervan aan werkgelegenheid, toerisme of (lokale) economische groei. Kunstdisciplines die een grotere economische impact genereren, kunnen hierbij een hogere prioriteit krijgen.

5.1.2.6 Gezondheid en welzijn

Kunstbeleving kan op verschillende manieren bijdragen aan een groter welzijn en een betere gezondheid. Naast het bieden van ontspanning en het verminderen van stress kan kunstbeleving bijvoorbeeld ook troost bieden of cognitieve functies zoals kritisch denken stimuleren. Het ervaren van schoonheid in kunst kan gevoelens van geluk en inspiratie opwekken of via spirituele verdieping zorgen voor een gevoel van vervulling en zingeving. Kunstdisciplines die in grotere mate zouden bijdragen aan een betere (mentale) gezondheid en een groter (individueel of maatschappelijk) welzijn, kunnen hierbij een hogere prioriteit krijgen.

5.2 HOE OPERATIONALISEREN?

Hoewel veel van de hierboven aangehaalde dimensies en/of parameters relevant kunnen zijn, blijft de vraag hoe men die dimensies best kan operationaliseren. Ook moet men ervoor oppassen om de werking van de budgettool niet te complex te maken. Zoals enkele experten het formuleerden: “Het

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////

moet nog verdedigbaar blijven, en men moet er helder over kunnen communiceren hoe de budgetverdeling precies is gebeurd”.

Momenteel worden er binnen de budgettool twee factoren meegenomen: de ‘historiek’ en de ‘huidige aanvragen’ – aansluitend bij de noties ‘continuïteit’ en ‘vernieuwing’. Als men ervoor zou kiezen om een of enkele van de hierboven aangehaalde bijkomende parameters formeel in de budgettool op te nemen, dan moet dat sowieso gebaseerd zijn op een achterliggende beleidsvisie. Vanuit die visie kunnen eventuele bijkomende parameters dan best meegenomen worden in het kader van de reeds bestaande ‘**derde factor**’, onder de noemer ‘beleidsvisie’ of ‘beleidskeuzes’. Concreet zou dat dan op dezelfde wijze geoperationaliseerd kunnen worden als de eventuele aanpassingen die de minister in de huidige budgettool al op basis van elementen uit de strategische visienota kan aanbrengen (zie [G] in Figuur 1) aan de door het departement voorgestelde verdeling van het budget over de verschillende kunstdisciplines.

Zoals hierboven al meermaals werd aangehaald, moet men voor elke eventuele bijkomende parameter die men wenst te incorporeren, ook overwegen in welke mate die best formeel wordt meegenomen bij de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines, of als een van de criteria bij de evaluatie van de individuele dossiers binnen de respectieve beoordelingscommissies.

5.3 PARAMETERS IN LIJN MET ACHTERLIGGENDE BELEIDSVISIE

Ongeacht de geschiktheid en toegevoegde waarde van eventuele bijkomende parameters moet de keuze van het al dan niet integreren van een of meer bijkomende parameters in de werking van de budgettool **gebaseerd zijn op een duidelijke beleidsvisie**. Als de klemtonen die men in het kader van het cultuurbeleid wil leggen bijvoorbeeld geëxpliciteerd worden in een beleidsnota, landschapsnota of strategische visienota, dan kunnen in functie daarvan specifieke bijkomende parameters in de budgettool geïntegreerd worden die rekening houden met de vooruitgeschoven beleidsvisie.

Opnieuw moet men de overweging maken in welke mate die dan best formeel worden meegenomen bij de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines, of als een van de criteria bij de evaluatie van de individuele dossiers binnen de respectieve beoordelingscommissies.

6 BESCHOUWINGEN OVER DE SUBSIDIEPROCEDURE

In dit hoofdstuk formuleren we enkele beschouwingen die eerder betrekking hebben op de inbedding van de budgettoefening in de volledige procedure van de beoordeling van subsidieaanvragen binnen het Vlaamse kunstenbeleid. Hoewel dat aspect strikt genomen buiten het bestek van deze onderzoeksopdracht valt, hebben we ervoor gekozen om deze beschouwingen alsnog te rapporteren omdat ze intrinsiek relevant zijn voor een eventuele toekomstige denkoefening over de volledige subsidieprocedure, van aanvraag tot toekenning.

De voornaamste reden waarom we ervoor kiezen om deze beschouwingen te rapporteren, is omdat tijdens de expertbevraging en de bijhorende validatiemeeting de discussie meermaals verbreed werd naar de overkoepelende procedure voor het toekennen van subsidies binnen het Vlaamse kunstenbeleid. De discussie oversteeg met andere woorden regelmatig de focus van onze onderzoeksopdracht, namelijk de werking en het gebruik van de budgettool in het kader van de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines.

Inderdaad, het oorspronkelijke doel van de expertbevraging was de evaluatie en eventuele verrijking van de huidige methodologie van budgetverdeling over de verschillende hoofddisciplines was. Toch kwamen onvermijdelijk ook een aantal thema's naar boven die niet zozeer betrekking hebben op de werking van de budgettool, maar wel op de overkoepelende procedure van het toekennen van subsidies in de verschillende rondes.

Concreet kwamen de volgende onderwerpen aan bod tijdens de validatiemeeting.

6.1 VOLDOENDE RUIMTE VOOR BELEIDSAMBITIES

Het beleid zou voldoende ruimte moeten krijgen om op de uiteindelijke verdeling van het budget over de verschillende kunstdisciplines in te spelen. Een beleidsvisie kan bijvoorbeeld neergeschreven worden in de vorm van een landschapsnota of strategische visienota, die uiteenzet welke klemtonen het beleid wenst te leggen of welke noden het kunstenlandschap meent te onderkennen. Een heldere **beleidsvisie kan daarbij dienen als leidraad** voor een evenwichtige budgetverdeling over de disciplines. Ze kan ervoor zorgen dat kunstvormen die nauw aansluiten bij de geformuleerde beleidsambities, een groter deel van het beschikbare budget toegewezen krijgen.

Concreet kan dat op verschillende manieren geïmplementeerd worden. Momenteel wordt dat bijvoorbeeld al meegenomen in de werking van de huidige budgettool. De minister heeft immers de mogelijkheid om, op basis van elementen uit de strategische visienota, wijzigingen aan te brengen op het vlak van de procentuele verdeling van het budget over de verschillende hoofddisciplines (zie [G] in figuur 1).

Een andere manier is om, zoals besproken in hoofdstuk 5, eventuele bijkomende parameters op te nemen in de werking van de budgettool. Als de klemtonen die men in het kader van het cultuurbeleid wenst te leggen, geëxpliciteerd worden in de vorm van een beleidsnota, landschapsnota of strategische visienota, dan kunnen in functie daarvan specifieke bijkomende parameters in de budgettool geïntegreerd worden die rekening houden met de vooruitgeschoven beleidsvisie. Daarover zijn de experts van mening dat er met bepaalde van de in hoofdstuk 5 aangehaalde bijkomende parameters, zoals regionale spreiding, rekening gehouden kan worden, maar ook hier best vanuit een helder geformuleerde en coherente achterliggende beleidsvisie.

6.2 VOLDOENDE AANDACHT VOOR LANDSCHAPSZORG

Verschillende experts geven aan dat er voldoende aandacht besteed moet worden aan landschapszorg, inclusief de gewenste instroom en uitstroom. Dat kan ofwel meegenomen worden tijdens de procedure van een specifieke subsidieronde, ofwel achteraf bij de evaluatie van die subsidieronde. Het doel is om binnen het kunstenlandschap eventuele hiaten te identificeren en die indien gewenst te remediëren.

Dat is volgens de experts waarschijnlijk **vooral wenselijk in het kader van de werkingssubsidies**, en mogelijk minder in het kader van de beurzen en projectsubsidies. De experts zijn immers van mening dat vooral bij de toekenning van de werkingssubsidies er voldoende aandacht moet zijn voor landschapszorg, vooral omwille van het langetermijnkarakter van dit subsidie-instrument. Dat speelt mogelijk minder voor de beurzen en projectsubsidies, al moet men ook **rekening houden met de interdependenties** die er inherent zullen zijn tussen de begunstigden van de verschillende subsidie-instrumenten: de werkingssubsidies (met eerder een langetermijnkarakter) enerzijds, en de beurzen en projectsubsidies (met eerder een kortetermijnkarakter) anderzijds. Overigens kan men ook argumenteren dat projectsubsidies niet zelden worden toegekend aan organisaties die ook een aanvraag voor werkingssubsidies indienden, maar uit de boot vielen, of aan opstartende organisaties die (nog) geen aanvraag voor werkingssubsidies hebben ingediend. Dergelijke organisaties hebben wel degelijk een plaats in het kunstenlandschap, en dus kan men argumenteren dat ze ook opgenomen moeten worden in het totaalplaatje als men het over landschapszorg heeft.

Concreet zijn er twee mogelijke manieren om een toets op het vlak van landschapszorg in te bedden: ofwel op het niveau van de beoordelingscommissies, ofwel via een evaluatie na de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunst disciplines.

6.3 CONSISTENTIE OP HET VLAK VAN BEOORDELING VAN DOSSIERS

Er werd aangehaald dat men een maximale **consistentie op het vlak van beoordeling van dossiers** over de verschillende commissies heen moet nastreven. Elk dossier zou op een eenduidige manier op zijn individuele kwaliteiten beoordeeld moeten worden, waarbij dossiers idealiter op een zo objectief mogelijke manier gerangschikt worden.

Hier is mogelijk een **rol weggelegd voor de voorzitters van de beoordelingscommissies**, bijvoorbeeld via onderling overleg tussen de verschillende commissievoorzitters of in samenspraak met de landschapscommissie.

6.4 MOGELIJKE EVALUATIE VAN DOSSIERS IN TWEE FASEN

Momenteel krijgt iedere beoordelingscommissie een budget toegewezen en stelt ze vervolgens een advies op binnen dat toegewezen budget. Tijdens de expertbevraging werd de suggestie geopperd om dat **proces in twee fasen** te laten gebeuren. Daarbij zou de beoordelingscommissie dan eerst een advies opstellen binnen een **preliminair** budget, waarna dat advies na een tussentijdse evaluatie – en eventuele toetsing aan een aantal criteria, beleidsambities of landschapsnota – nog aangepast kan worden op basis van het finale budget. In plaats van te werken met een preliminair budget, waarbinnen een beoordelingscommissie haar advies zou opstellen, kan er eventueel in een eerste ronde ook gewerkt worden met een **budgetvork**, al vrezen de experts hier wel voor bijkomende complexiteit in de beoordelingsprocedure.

Een dergelijke evaluatie in twee fasen heeft sowieso tot gevolg dat de intrinsieke rol van de beoordelingscommissie zal wijzigen van een orgaan dat een grote beslissingsmacht heeft – weliswaar binnen een vooropgesteld afgebakend budget – naar een rol waarbij de beoordelingscommissie eerder een adviserende rol opneemt.

Er wordt eveneens voor gewaarschuwd dat de neiging van beoordelingscommissies om tactisch of strategisch te beoordelen mogelijks zal toenemen als er in twee ronden of fasen geadviseerd wordt. In die optiek zou men ervoor kunnen kiezen om het werk van de beoordelingscommissies te gaan controleren, zodat dergelijke ‘tactische’ beoordeling niet of zo min mogelijk plaatsvindt, al kan men er ook voor kiezen om de commissies het vertrouwen te geven dat ze dergelijk beoordelingsgedrag zelf zullen inperken. Ook hier is mogelijk een **rol weggelegd voor de voorzitters van de verschillende beoordelingscommissies**.

Bij een beoordelingsprocedure in twee fasen zou er na de eerste stap een gezamenlijke meeting met de verschillende commissievoorzitters en de landschapscommissie opgezet kunnen worden. Idealiter vertrekt men dan wel al van een (gewenste) landschapstekening die bijvoorbeeld al vertaald werd in een visienota, op basis waarvan een aanpassing van de verdeling van het budget over de disciplines verantwoord kan worden.

Als men ervoor zou kiezen om een dergelijke beoordeling in twee fasen te organiseren, dan pleiten de experts ervoor om voldoende tijd voor de procedure te reserveren, voldoende opleiding voor de beoordelaars te voorzien en voldoende overleg tussen de verschillende beoordelingscommissies te organiseren.

Als men daar niet voor zou kiezen, kan men indien gewenst alsnog een evaluatie achteraf, na het beoordelingsproces in een bepaalde subsidieronde, organiseren. Daarbij zou men dan de finale verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines tegen het licht kunnen houden, vooral met het oog op landschapszorg, inclusief mogelijke interdependenties tussen de verschillende kunstdisciplines.

6.5 MAAR ... OPGEPAST VOOR TE LANGE PROCEDURES

Voor de **werkingsubsidies** zou een dergelijke beoordeling in twee fasen of een zekere mate van ‘sturing’ van de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines op basis van een landschapsnota verdedigbaar zijn. Vanzelfsprekend zal de procedure daardoor waarschijnlijk langer duren, al hoeft dat niet noodzakelijk een probleem te vormen. Het gaat hier immers om meerjarige subsidies die de structurele werking van een organisatie zullen ondersteunen. Bovendien vindt een dergelijke ronde voor werkingsubsidies maar om de vijf jaar plaats.

Voorwaarde is dan wel dat er op een duidelijke en transparante manier wordt gecommuniceerd op welke manier de verdeling van het beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines heeft plaatsgevonden. De experts benadrukken dat de verdeling idealiter zo eenduidig en rechtlijnig mogelijk moet gebeuren, en dat de besluitvorming geenszins ondoorzichtig mag aanvoelen.

Voor de kortlopende **beurzen** en **projectsubsidies** is de aandacht voor landschapszorg waarschijnlijk in mindere mate noodzakelijk. In het kader van die subsidie-instrumenten lijkt er dan ook minder nood om een evaluatie in twee fasen te organiseren. In tegendeel, volgens de experts zou men er hier net voorkunnen kiezen om de procedure te vereenvoudigen en/of te verkorten.

6.6 EN ... OPGEPAST VOOR HAALBAARHEID

Hoewel, zeker voor de toekenning van **werkingssubsidies**, op zich geen bezwaar is om extra overleg tussen de voorzitters van de beoordelingscommissies in te plannen, moet men volgens de experts ook voldoende aandacht besteden aan de haalbaarheid van een dergelijk proces. Bijkomend overleg betekent immers ook bijkomende kennisgeving en briefing van de overige commissievoorzitters over het werk dat al werd uitgevoerd in elk van de commissies. Bovendien zal er waarschijnlijk nog bijkomend overleg moeten plaatsvinden tussen de eventuele parallelcommissies en/of de landschapscommissie. Als alternatief zou men ervoor kunnen kiezen om een dergelijk overleg eerst te organiseren op het niveau van elke hoofdiscipline.

Een dergelijke werkwijze zal dus zonder twijfel heel wat extra werk met zich meebrengen, in het bijzonder voor de commissievoorzitters. Alleen als men de gehele procedure zo kan organiseren dat het haalbaar blijft voor alle betrokkenen en de doorlooptijd van de procedure niet substantieel verlengd wordt, is een bijkomend overleg tussen commissievoorzitters verdedigbaar bij de toekenning van werkingssubsidies.

Voor de toekenning van **beurzen** en **projectsubsidies** lijkt een dergelijke procedure minder noodzakelijk en dus ook minder aangewezen.

6.7 NOODZAAK AAN MONITORING EN EVALUATIE

De meeste experts waren het erover eens dat het wenselijk zou zijn om te voorzien in meer periodieke monitoring en evaluatie. Er werd gesuggereerd om na elke subsidieronde (een beschrijvende) monitoring te doen van de uitkomst van de budgetverdeling, waarbij die al dan niet gekoppeld zou worden aan een formele evaluatie. Momenteel wordt de werking van elk subsidie-instrument – projectsubsidies, beurzen en werkingssubsidies – elke vijf jaar geëvalueerd. Dat zou bijvoorbeeld vaker kunnen gebeuren.

Een dergelijke monitoring kan veel verschillende vormen aannemen en de aspecten die daarbij in overweging genomen kunnen worden, zijn eveneens divers. Zoals eerder in dit rapport al aangehaald en vooral met het oog op het bewaken van continuïteit én stimuleren van vernieuwing, zou het bijvoorbeeld nuttig kunnen zijn om op te volgen in welke mate subsidies werden toegekend aan **nieuwe actoren** in het kunstenlandschap, eerder dan actoren die in het verleden al een vorm van subsidie ontvingen.

Met het oog op landschapszorg zou men bijvoorbeeld kunnen opvolgen in welke mate de **regionale spreiding** van zowel aangevraagde als toegekende subsidies evolueert over de verschillende subsidierondes heen. Daarnaast zou het, eveneens in het kader van landschapszorg, nuttig kunnen zijn om de **concentratiegraad van de verdeling van het beschikbare budget** over de individuele dossiers binnen een discipline te monitoren. Ter illustratie en om meer inzicht te krijgen in hoe een dergelijke monitoring kan plaatsvinden, hebben we een concentratieanalyse per discipline uitgevoerd voor de verdeling van de werkingssubsidies tijdens de (enige) subsidieronde van 2023, evenals voor de verdeling van beurzen en projectsubsidies tijdens de tweede subsidieronde van 2023. De resultaten daarvan zijn te vinden in Bijlage 3.

Het is belangrijk om in te zien dat een dergelijke monitoring zowel op een **normatieve** manier als op een **curatieve** manier gebruikt kan worden. Normatieve monitoring heeft tot doel om vast te stellen in welke mate de uiteindelijke uitkomst bijvoorbeeld aanleunt bij een gewenst scenario of beleidsambitie. Daarbij zou men bijvoorbeeld kunnen bekijken in welke mate de evolutie van de

//
//

uitkomst tijdens verschillende subsidieronden overeenkomt met de richting waarin het beleid evolueert. Curatieve monitoring daarentegen is gericht op het remediëren van bepaalde problemen die werden vastgesteld en het verbeteren van de situatie na die vaststelling.

Adequate monitoring zal daarbij voornamelijk een **signaalfunctie** vervullen door aan te geven in welke fase van de procedure er mogelijk iets fout loopt, eerder dan dat er mogelijk meer fundamentele trends zichtbaar worden (die bijvoorbeeld vertaald kunnen worden in een aanpassing van het beleid). Als er bijvoorbeeld een aanzienlijk verschil zou ontstaan tussen het aantal dossiers dat door een commissie in kwestie als subsidieerbaar wordt beoordeeld – waarbij er dus wordt geadviseerd om een subsidie toe te kennen – en het aantal dossiers dat uiteindelijk effectief ook gesubsidieerd wordt, kan dat een aanleiding zijn om meer fundamentele keuzes te maken over verdeelsleutels, en dus (achterliggend) de gewenste textuur/samenstelling van het culturele weefsel.

Men kan ervoor kiezen om een dergelijke monitoring intern uit te (laten) voeren in het Departement Cultuur, Jeugd en Media of men kan ervoor kiezen om het te organiseren in samenspraak met een intermediaire organisatie zoals Kunstenpunt, die de schakel is tussen het beleid en het culturele veld.

7 BIJLAGEN

7.1 LIJST VAN EXPERTEN

- Thomas Buijs, informatieanalist team Kennisontwikkeling, Departement Cultuur, Jeugd en Media
- Bart De Vos, adviseur Kunsten, Kabinet van minister-president Jan Jambon
- Joris Janssens, senior expert Cultuur en Regionale Ontwikkeling, IDEA Consult
- Ann Overbergh, algemeen directeur, Kunstenpunt
- Rolf Quaghebeur, directeur Kunstencentrum KAAP en voorzitter van de adviescommissie Kunsten, Departement Cultuur, Jeugd en Media
- Robert Michel, medewerker team Kunsten en Cultureel Erfgoed, Departement Cultuur, Jeugd en Media

7.2 LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN

Arts Council England (2021). *Let's Create. Strategy 2020-2030* Arts Council England. Beschikbaar via <https://www.artscouncil.org.uk/lets-create/strategy-2020-2030>

Arts Council England (n.b.). *Let's Create. Delivery Plan 2021-2024*. Beschikbaar via <https://www.artscouncil.org.uk/lets-create/delivery-plan-2021-2024>

Baetens J., Buekers M., Laermans R., Van de Velde W., Van Looy B. (2014). *Wat met kunst en geld?* Leuven: LannooCampus, 2014.

Bergamini M., Van de Velde W., Van Looy B., Visscher K. (2017). *Organizing artistic activities in a recurrent manner: (on the nature of) entrepreneurship in the performing arts*. Creativity and innovation management. 2017;1–16. <https://doi.org/10.1111/caim.12240>

Bergamini M. L., Van Looy B., Cools M. (2021). *Essays on the arts and the knowledge economy. Artistic entrepreneurship, innovation and design (rights)*, KU Leuven.

Canada Council for the Arts (2021). *Art, now more than ever. 2021-26 Strategic Plan*. 15 April 2021. Beschikbaar via <https://canadacouncil.ca/spotlight/2021/04/2021-26-strategic-plan>

Council of Europe (2016). *Indicator Framework on Culture and Democracy. Policy Maker's Guidebook*. October 2016. Beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/publications>

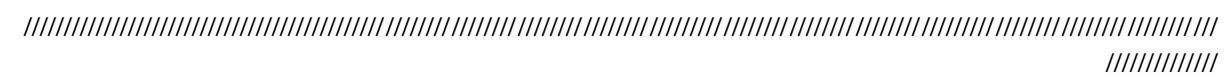
Council of Europe (2017). *Cultural Participation and Inclusive Societies. A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy* December 2016. May 2017. Beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/publications>

Creative New Zealand (2018). *Investment Strategy Te Ara Whakamua 2018-2023*. April 2018. Beschikbaar via <https://creativenz.govt.nz/about-creative-nz/corporate-documents/investment-strategy-te-ara-whakamua-2018-2023>

Creative New Zealand (2023). *Interim Investment Intentions 2023-2025*. December 2023. Beschikbaar via <https://creativenz.govt.nz/about-creative-nz/corporate-documents/creative-new-zealand-interim-investment-intentions-2023-2025>

European Commission: Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (2023). *Creative Europe 2021-2022 – Monitoring report*. Publications Office of the European Union, November 2023. Beschikbaar via <https://data.europa.eu/doi/10.2759/561008>

National Endowment for the Arts (2012). *How Art Works: The National Endowment for the Arts' Five-Year Research Agenda, with a System Map and Measurement Model*. September 2012. Beschikbaar via <https://www.arts.gov/impact/research/publications/how-art-works-national-endowment-arts-five-year-research-agenda-system-map-and-measurement-model>

Truyen F., Van Looy B., Bergamini M. *Cultural Economics*, KU Leuven cursus (B-KUL-FOYS8A) in het kader van het programma *Master in de culturele studies*.

UNESCO Institute for Statistics (2009). *The 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics*.

Beschikbaar via https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf

UNESCO (2014). *UNESCO Culture for Development Indicators. Methodology Manual*. Beschikbaar via <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000229608>

7.3 EXEMPLARISCHE CONCENTRATIEANALYSE

In het kader van landschapszorg kan het nuttig zijn om de **concentratiegraad van de verdeling van het beschikbare budget** over de individuele dossiers binnen een discipline te monitoren. Ter illustratie en om meer inzicht te krijgen in hoe een dergelijke monitoring kan plaatsvinden, hebben we een concentratieanalyse per discipline uitgevoerd voor de verdeling van de werkingssubsidies tijdens de (enige) subsidieronde van 2023, evenals voor de verdeling van beurzen en projectsubsidies tijdens de tweede subsidieronde van 2023.

7.3.1 Concentratiegraad

Als het beschikbare budget binnen een bepaalde discipline over een beperkt aantal subsidiedossiers wordt verdeeld, dan duidt dat op een hoge concentratiegraad. Omgekeerd is er sprake van een lage concentratiegraad als het beschikbare budget binnen een discipline over een groot aantal subsidiedossiers wordt verdeeld.

Een (te) hoge concentratiegraad kan negatieve gevolgen voor disciplines hebben. Zo kan een (te) hoge concentratiegraad in de verdeling van het beschikbare budget over individuele dossiers binnen een discipline bijvoorbeeld leiden tot verminderde diversiteit. Als een beperkt aantal spelers een groot deel van het budget ontvangt, zouden die immers een disproportionele invloed kunnen uitoefenen op de culturele productie, wat kan leiden tot een weinig divers cultuuraanbod. Dat kan op zijn beurt dan mogelijk weer leiden tot een beperking van innovatie. Vernieuwende of minder gevestigde artiesten en instellingen kunnen dan bijvoorbeeld moeite hebben om financiering te krijgen, waardoor er minder ruimte is voor experimenten en innovatie.

In het kader daarvan is het dan ook wenselijk om de concentratiegraad van de verdeling van het beschikbare budget over de individuele dossiers binnen een discipline op te volgen. Als er achteraf een (te) hoge concentratiegraad binnen een bepaalde discipline wordt vastgesteld, dan kan de wenselijkheid daarvan vervolgens in vraag gesteld worden, of kan het op zijn minst een onderwerp voor reflectie zijn.

7.3.2 Concentratieanalyse

In die diagnostische optiek kan, na de uitkomst van een subsidieronde, een concentratieanalyse uitgevoerd worden. Ter illustratie voerde het onderzoeksteam een analyse per discipline uit op de verdeling van werkingssubsidies tijdens de (enige) subsidieronde in 2023, evenals op de verdeling van beurzen en projectsubsidies tijdens de tweede subsidieronde van 2023. Het doel daarbij is om een zicht te krijgen op de concentratiegraad van de aangevraagde en toegekende bedragen binnen een discipline voor elk van de verschillende subsidie-instrumenten (werkingsmiddelen, beurzen, projectsubsidies) tijdens de betrokken subsidieronde. Een hoge concentratie wijst erop dat een relatief

groot aandeel van het budget naar een of enkele spelers gaat; bij een lage concentratie krijgen alle spelers min of meer dezelfde proportie van het budget.

Om de analyse uit te voeren, maakten we gebruik van twee courante indices:

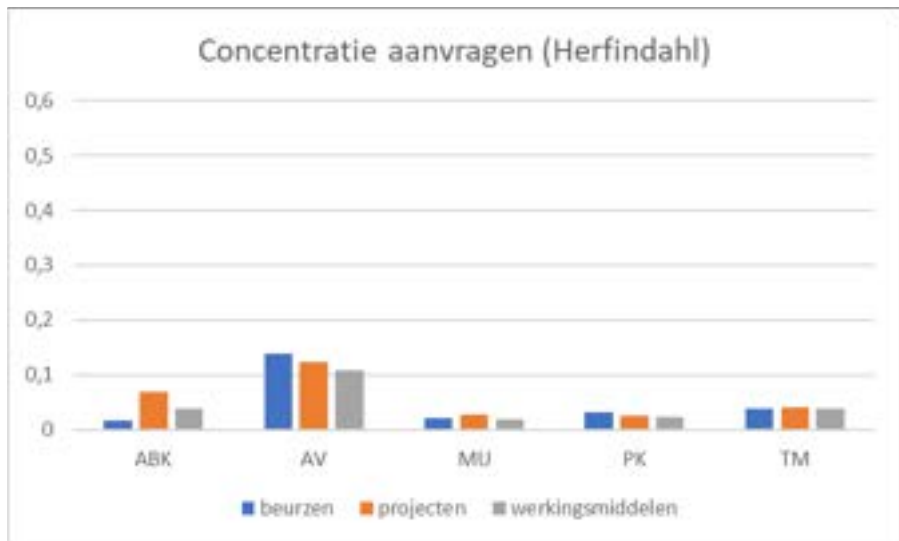
- de **concentratie-index (C-index)** is een maatstaf uit de micro-economie voor de mate van concurrentie in een sector. Daarbij wordt de n -de concentratiegraad gedefinieerd als het marktaandeel van de grootste n ondernemingen in een sector. $C3$ en $C4$ concentratie-indices zijn bijvoorbeeld vaak gehanteerde maatstaven om de concentratiegraad binnen een sector zoals de energiemarkt te kwantificeren. Zo geeft de $C3$ concentratie-index het totale marktaandeel weer van de *drie* grootste spelers in een sector; de $C4$ index geeft dan de som van de marktaandelen van de *vier* grootste spelers aan, enzovoort. De waarde van de C-index varieert tussen 0 en 100%. Hoe hoger de waarde, hoe groter de concentratiegraad. De index benadert haar theoretische minimum 0 als er een groot aantal spelers in de markt actief zijn, elk met een klein marktaandeel. Toegepast op ons voorbeeld kunnen we de respectieve C-indices voor elk van de disciplines berekenen door de subsidiedossiers te rangschikken naar grootte van (aangevraagd of toegekend) subsidiebedrag. Voor de toegekende bedragen in een specifieke subsidieronde kan de $C3$ -index voor een bepaalde discipline dan bijvoorbeeld berekend worden als de verhouding van het bedrag dat aan de drie grootste dossiers wordt toegekend ten opzichte van het totale beschikbare budget voor de discipline in kwestie.
- de **Herfindahl-Hirschman-index (HHI)** is eveneens een maatstaf voor de concentratiegraad in een bedrijfstak en wordt gebruikt om het mededingingsniveau in een specifieke sector of markt te beoordelen. De HHI wordt berekend door het marktaandeel, uitgedrukt in percentage, van elk bedrijf in een bedrijfstak te kwadrateren en vervolgens die waarden bij elkaar op te tellen. Wanneer er slechts één aanbieder in een bedrijfstak is die 100% van de markt bedient, bereikt de index haar maximale waarde 1. In een markt waarbij een groot aantal aanbieders opereert die ongeveer een gelijk marktaandeel vertegenwoordigen, nadert de index de waarde 0.

Toegepast op ons voorbeeld kunnen we de HHI voor een discipline berekenen om inzicht te krijgen in de concentratiegraad van de verdeling van het beschikbare budget over de individuele dossiers binnen een discipline. Daartoe berekenen we de som van de gekwadrateteerde aandelen, uitgedrukt in percentages, dat elk dossier vertegenwoordigt in het totale, aan een specifieke discipline toegekende budget. De waarde van deze index ligt tussen 1 (het volledige budget gaat naar één dossier) en $1/n$ (waarbij n het totaal aantal dossiers weergeeft).

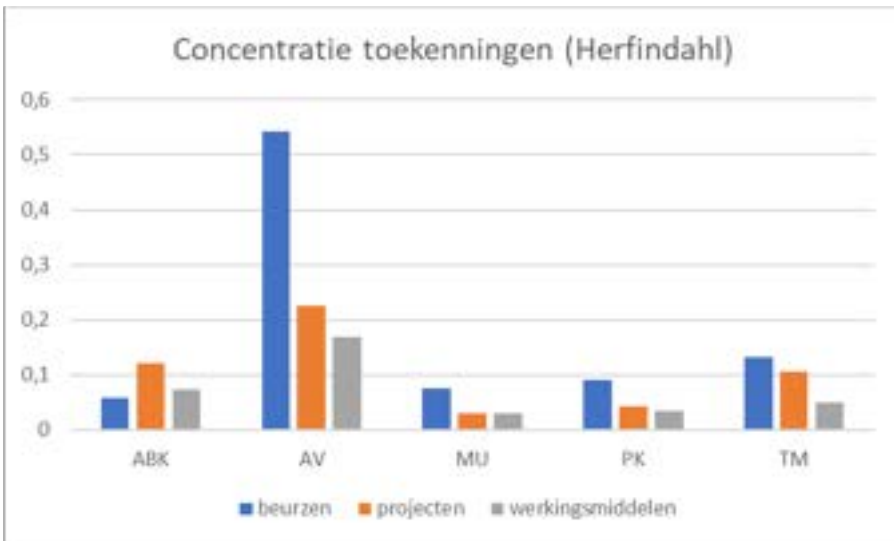
Voor de **beurzen** geeft Tabel 5a de resultaten van deze analyse per discipline weer voor zowel de aangevraagde als de toegekende bedragen. Tabellen 5b en 5c doen hetzelfde voor de **projectsubsidies** en **werkingsubsidies**.

Figuur 10a geeft voor de aangevraagde bedragen een grafisch overzicht van de verschillen in HHI per discipline en per subsidie-instrument. Figuur 10b doet hetzelfde voor de toegekende bedragen.

Figuur 10a – Herfindahl index voor aangevraagde bedragen

Figuur 10b – Herfindahl index voor toegekende bedragen

Over het algemeen duiden de verschillende indices op een relatief lage concentratiegraad binnen de meeste disciplines. Dat komt dus overeen met een behoorlijke spreiding van de (aangevraagde en toegekende) bedragen over de verschillende dossiers.

Voor de toegekende bedragen in het kader van de **beurzen** (zie tabel 3a) varieert de HHI tussen 0,06 en 0,13 over vier van de vijf disciplines. Enkel voor AV bedraagt de HHI 0,54. Dat is te wijten aan het feit dat er binnen die discipline slechts aan 3 van de in totaal 12 aanvragen een beurs werd toegekend. Voor de aangevraagde bedragen in het kader van de beurzen zien we een gelijkaardig beeld. De HHI varieert tussen 0,02 en 0,04 voor vier van de vijf disciplines. Enkel voor AV bedraagt ze 0,14.

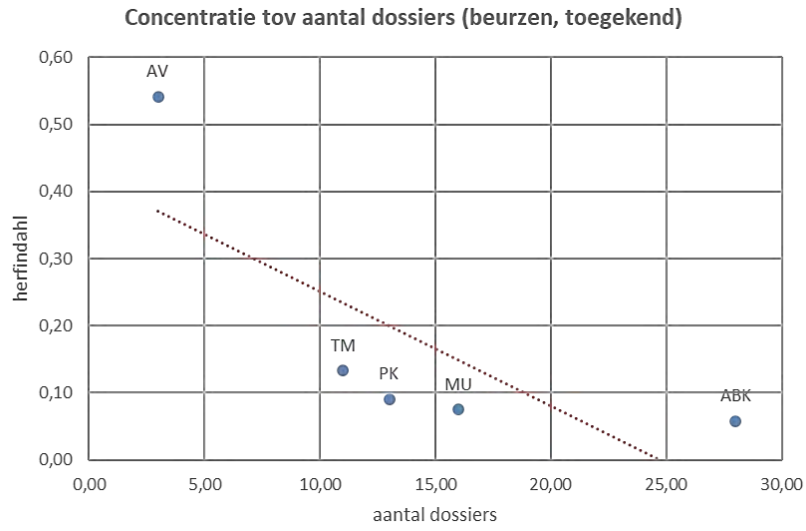
Voor de toegekende bedragen in het kader van de **projectsubsidies** (zie tabel 3b) zien we een iets hogere concentratie dan bij de beurzen. De HHI varieert daar voor vier van de vijf disciplines tussen 0,03 en 0,12. Enkel voor AV zien we ook hier een hogere HHI van 0,22. En ook hier zien we een gelijkaardig beeld voor de aangevraagde bedragen. Daar varieert de HHI tussen 0,03 en 0,07 voor vier van de vijf disciplines. Enkel voor AV bedraagt ze 0,12.

Tot slot, voor de toegekende bedragen in het kader van de **werkingssubsidies** (zie tabel 3c) zien we, in vergelijking met de beurzen en de projectsubsidies, de laagste concentratie. De HHI varieert hier tussen 0,03 en 0,07 voor vier van de vijf disciplines. Ze bedraagt 0,17 voor AV. Bij de aangevraagde bedragen varieert de HHI tussen 0,02 en 0,04 voor vier van de vijf disciplines. De HHI voor AV bedraagt hier 0,11.

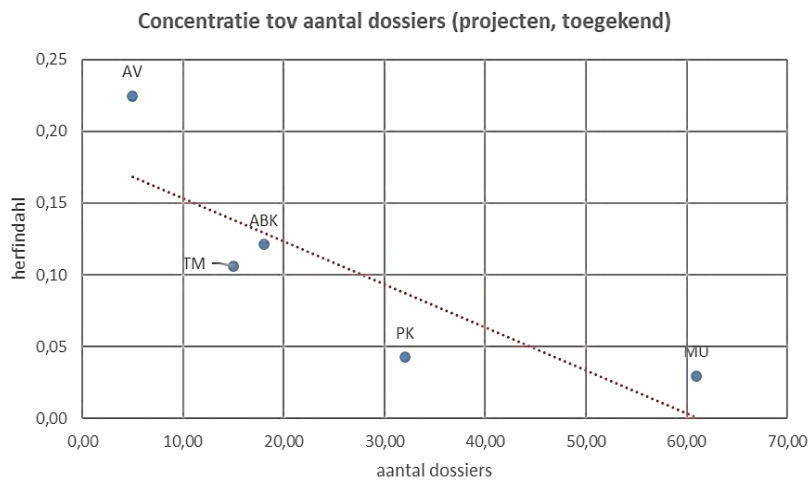
Concentratie-indices zijn echter gevoelig aan het aantal onderliggende dossiers, waarbij een klein(er) aantal dossiers binnen een bepaalde discipline vaak leidt tot een hoge(re) concentratie-index. Dat konden we bijvoorbeeld zien binnen de discipline AV. Daarom voorzien we, ter illustratie, voor de toegekende bedragen binnen de verschillende subsidie-instrumenten, een bijkomende visuele check.

Aan de hand van een regressieanalyse berekenen we de concentratie (HHI) die we zouden **verwachten** puur op basis van het aantal dossiers. Deze 'verwachtingscurve' wordt in Figuur 11a (voor de beurzen), Figuur 11b (voor de projectsubsidies) en Figuur 11c (voor de werkingssubsidies) afgebeeld als een rode lijn. Vervolgens plotten we de effectieve gemeten HHI-indices voor elk van de disciplines in dezelfde grafiek.

Disciplines **boven** de verwachtingscurve vertonen een hogere concentratiegraad – en dus een minder evenwichtige spreiding – dan verwacht op basis van het aantal dossiers. Disciplines **onder** de verwachtingscurve vertonen een lagere concentratiegraad – en dus een meer evenwichtige spreiding – dan verwacht op basis van het aantal dossiers.

Figuur 11a – Herfindahl naar aantal dossiers (beurzen; ronde 2023-2)

Departement Cultuur, Jeugd en Media
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel
www.vlaanderen.be/cjm